M

1034. **MĂCELAR,** sb. m. „boucher“.
Lat. MACELLARIUS,-UM || sprs. *mazlé*; it. *macellaio*; vfr. *maiselier*; prov. *mazelier* || † *măcelăresc* (Iorga, Studii, X, 24, 25) „de boucher“ || *măcelări* „égorger, tuer, massacrer“ || *măcelărie* „carnage, massacre, boucherie“ (sprs. *mazleria*).

1035. **MĂCINA,** vb. „moudre“ || ir. *macirâ*; ar. *măţinare.*
Lat. MACHĬNARE (= clas. MACHĬNARI) „imaginer, exécuter“; înţelesul romînesc apare în latinitatea de mai tîrziu (Densusianu, Hist. l. roum. I, 192).
Vegl. *maknur*; friul. *masaná*; it. *macinare*; sard log. *ma(r)ginare*; vsp. *maznar.*
Der.: *măcinătură* „action de moudre, mouture“ (friul. *masanadurę*; it. *macinatura*) || *măciniş,* megl. *măţiniş* „mouture, blé moulu“ || *măcinar* (Teodorescu, P. pop. 140) „meunier“.

1036. **MĂCIUCĂ,** sb. f. „massue“ — trans. *mocioacă* (Lex. Bud.); băn. *moşucă, moşoacă, moşoc* || megl. *măcĭoc*; ar. *măcĭucă, măţucă.*
Lat. *MATTEUCA,-AM < MATTEA; parte din forme se explică prin schimbare de gen şi de sufix (cf. mai jos).
Rtr. *mazzüch*; it. *mazzocco,* ven. *mazoka*, bol. *mazzoka*, Urbino *mazzokka*, teram. *mazzokkę*; sard *matsukka*; fr. *massue*; nprov. *massugo*, *massoco*; sp. *mazuca* „iris“.
Der.: dim. *măciuchiţă*; *măciucuţă* (Sevastos, Pov. 38; Voronca, Dat. cred. 194, 412, 650; Marian, Ins. 186; Vasiliu, Cînt. 61) || augm. *măciucoaie* (Reteganul, Pov. pop. 2) || † *măciucaş* (Cuv. d. bătr. I, 287) „bourreau“ || *măciucat, măciucos* „en forme de massue, grossier“; *măşcat* „à gros grains; à grosses cornes“, megl. *măcĭcat* „gros“, amîndouă formele resultate din *măciucat* care a devenit *măcicat* (pentru schimbarea lui *č* în *ş*, comp. *pişca*); dim. *măşcăţel* (Marian, Desc. 108) || *măciuca* (Alexici, Lit. pop. 40, 41) „frapper avec la massue“ (teram. *mazukká*; nprov. *massuca*).
Impr.: rut. МАЧУГ „Keule“; ung. *macsuka, matyuka, macsukás* (Szinnyei, 1378-9).

1037. **MACRU,** adj. „maigre; (viande) sans os“ || ar. *(a)macru.*
Lat. MACER,-CRA,-CRUM.
Vegl. *muogro*: rtr. *meger*; it. *magro*; sard *magru*; (fr. *maigre*); prov. cat. *magre*; sp. port. *magro.*
Der.: Mţ. Sucevei *macrină* (Şez. III, 70) „grosse“ || † *măcrime* (Lex. Bud.) „maigreur“.

MĂDULAR, v. *miez.*

MĂDUVĂ, v. *miez.*

1038. **MAI**[1], sb. n. „maillet, battoir“ — vr. trans. „marteau“ (Tiktin) || megl. ar. *mal'ă.*
Lat. MALLEUS,-UM.
Alb. *maj*; rtr. *maigl*; it. *maglio*; sard log. *mażu*; fr. *mail*; prov. *malh*; cat. *mall*: sp. *majo*; port. *malho.*
Der.: dim. *măiuţ* (Rev. cr.-lit. IV, 145; friul. *majuzz*); *măiug* „maillet, mailloche, pieu“, *măiuc* (Şez. VIII, 148); † *măiugel* (An. Car.) || *măiag* „maillet, battoir“ (Polizu), „balise“ (Damé, Term.), Mehedinţi „pieu“.

BDD-B132-14 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:45 UTC)

1039. **Măior** (trans.), sb. n. „petit marteau„ (Viciu, Glos. 58) < MALLEOLUS, -UM || ver. *majol* mil. *majö*, parm. *majöl*, bol. *majol*, toate însemnînd „mazzo, mazzuolo"; it. *magliuolo*, vfr. *maillol*, prov. *malhol* şi sp. *majuela* „bouture, crossette de vigne", galiţ. *amalhó* „courroie pour attacher les souliers".

1040. **MAI** [2], sb. „mai" || ir. *mâi*; megl. ar. *maĭ*.

Lat. MAJUS,-UM.

Alb. *maj*; rtr. *meğ*; it. *maggio*; sard camp. *maju*; fr. prov. *mai*; cat. *maig*; sp. *mayo*; port. *maio*.

1041. **MAI** [3], adv. „plus; encore; presque" — † „davantage" || ir. megl. *maĭ*; ar. *ma*.

Lat. MAGIS, devenit **mais*, * *mas* şi mai tîrziu *mai*; ar. *ma* represintă pe *mas* întrebuinţat ca aton şi cu vremea a înlocuit pretutindeni pe *mai* (Candrea, Elém. lat. 30).

Alb. *mɛ*; rtr. *ma*; it. *mai, ma*; sard *mai*; fr. prov. *mais*; cat. *may*; *més*; sp. *mas*; port. *mais, mas*.

Der.: ar. *maşĭ* „seulement".

Impr.: rut. МАИ „mehr" МАИ... МАИ (compar.) „entweder...oder"; МАНЖЕ „fast"; bulg. МАИ „presque".

1042. **Numai**, adv. „seulement" || ar. *numá* || < NON MAGIS (Densusianu, Hist. l. roum. I, 171) || rtr. *nomma*; ven. *noma*, vic. *nomé*, ver. *noma*, lomb. *nomá* (*domá*), vgen. *noma*; périg. *numa*; comp. vit. *non—ma*; vfr. *ne—mais*; prov. *no—mas*; cat. *no—més*; sp. *no mas*.

1043. **MĂIESTRU**, adj. „habile, adroit; merveilleux; magique"; sb. f. *măiastră* „fée des contes populaires"

Lat. MAGĬSTER, -TRUM, cu căderea lui -G- întîmplată deja în latina vulară, (cf. BSF. I, 19).

Alb. *mještrɛ*; friul. *mestri*; it. *maestro*; sard log. *mastru*; fr. *maître*; prov. cat. *maestre*; sp. *maestro*; port. *mestre*.

Der.: *măiestrie* „adresse, talent, maîtrise, art", *măiestrii*, pl. „artifices; charmes, sortilèges; † outil ingénieux" (Tiktin; vfr. *maistrie*; prov. *maestria*; cat. sp. *maestria*; port. *mestría*) || † *măiestri* (Tiktin) † „ourdir des intrigues"; † *a se măiestri* (Tiktin) „acquérir de la sagesse".

1044. **MAMĂ** (*mumă*), sb. f. „mère" — Mehedinţi „reine des abeilles"; †gen.-dat. sg. *mumîniei* şi nom. ac. pl. *mumîni*, păstrat numai gen.—dat. sg. în expresiunea *mîni-ta* || ir. *mămę*; megl. şi ar. *mamă*, *mumă* (*mumọńĭ*, *mămîńĭ*) „mère; reine des abeilles; goître", în ar. şi „nourriture qu'on donne aux enfants".

Lat. MAMMA,-AM „mamelle; mère"; înţelesul de „goître" s'a desvoltat, printr'o schimbare semantică uşor de înţeles, din acela de „mamelle", iar cel de „reine des abeilles" e datorit influenţei bulg. МАТКА. Forma *mumă* se explică prin influenţa labialisatoare a celor doi *m*, şi alterarea fonetică s'a produs mai întîi în forma *mămîni* > *mumîni* < MAMMANEM, atestată în inscripţiuni (cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 139). Cît priveşte *îmă*, des întrebuinţat în textele vechi el se explică din forma redusă *mă(-sa)* căreia s'a prepus *î-*.

Alb. *mɛmɛ*; rtr. it. *mamma*; sard *mama*; fr. *maman*; nprov. *mamo*; cat. sp. port. *mama*.

Der.: dim. *mămiţă*; *mămuţă* (it. *mammuccia*); *mămică*; *mămucă*; *mămae*; *mămuşoară*; *mămuţică* (Burada, Dat. 115); *mămucuţă*; *mămăiţă*; *mămăică*; *mămulică*; *mămuliţă*; *mămul'ioară* (Ţiplea, P. pop. 112); *mămulucă* (Onişor, P. pop. 74; Ţiplea, P. pop. 112) || *mumină* (Marian, Ins. 144) „reine des abeilles" || ar. *mamcă* (Dalametra) „goître" || zool. *mămăruţă* „bête à bon Dieu" < *mamă* + *Măriuţă* (cf. Marian, Ins. 107).

MĂNUNCHI, v. *mînă*.

1045. **MĂR**, sb. n. „pomme"; sb. m. „pommier" — băn. *mară* (An. Car.) „pomme" || ir. *mer*; megl. *mer* „pommier", *męră* „pomme"; ar. *mer*, şi cu înţelesul de „pommette".

Lat. MELUM (= clas. MALUM; cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 71); MELA, pl. lui MELUM, devenit sg. fem.; *măr* cu înţelesul de „pomme" e refăcut după pl. *mere*.

Alb. *moł*ɛ; vegl. *Mail* (păstrat în

BDD-B132-14 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:45 UTC)

nume de localităţi); rtr. *mail*; it. *melo*; sard *mela*; nprov. *melo*.

Der.: dim. *merişor* „petite pomme, petit pommier; buxus sempervirens, vinca herbacea, vaccinium vitis idaea“; *măruţ* (Ţiplea, P. pop. 112; comp. it. *meluzza*); ar. *miruş* şi *miric* || *meret* „pommeraie“ (it. *meleto*) || *meriş* „pommeraie“.

1046. **MĂRĂCINE**, sb. m. „ronce“—vr. dial. *mărăciune* (Cantemir, Ist. ier. 71; Lex. Bud.; Marian, Naşt. 321; Nunta 574; Şez. III, 61; IV, 135; VII, 83; VIII, 29; WgJb. IX, 203, 206, 220; Gr. n. I, 307); †*mărăcin* (Coresi, Tetrav. Marcu XV, 17); băn. *mărăşină*, *mărăşin* || megl. *mărţin*; ar. *mărăţine*.

Lat. MARRUCĪNA,-AM (atestat sub forma transcrisă greşit MARRUGINA „espèce de paliure, sorte de ronce“ CGL. II, 127), derivat din *MARRUCA (păstrat în it. *marruca* „sorte de buisson épineux“) a cărui origine trebue căutată în MARRA „Hacke zum Ausjäten des Unkrauts“. Forma normală **mărucină* a devenit *mărăcină* prin influenţa numelui de plantă *mătăcină*; în *mărăciune* s'a substituit terminaţiunii *-cină* sufixul *-ciune*, ca în *mătăciune*, *mortăciune*, etc.

Alb. *mərkĭnə* „rhamnus zizyphus“ || comp. alb. *mərkĭnə* < *MARRUCĪNEA.

Der.: dim. *mărăcinaş* (Teodorescu, P. pop. 177; Marian, Nunta 480; Sevastos, Nunta 361) || col. *mărăciniş* „ronceraie“ || zool. *mărăcinar* „pratincola rubetra“ (Marian, Ornit. I. 261) || *mărăcinos* „plein de ronces“.

1047. **MARE¹**, sb. f. „mer“ || ir. *mâre*; megl. *mari*; ar. *amare*.

Lat. MARE.

Vegl. *mur*; rtr. *mer*; it. sard *mare*; fr. *mer*; prov. cat. sp. port. *mar*.

Der.: dim. ar. *mîricâ* (Dalametra).

1048. **MARE²**, adj. „grand, gros“ || ir. *mâre*; megl. *mari*; ar. *mare*.

Lat. MAS, MAREM „mâle“; înţelesul romînesc se explică prin faptul că ideea de „mărime“ a fost asociată de aceia de virilitate, aceste două noţiuni fiind apropiate; cuvîntul a fost probabil aplicat în înţelesul romînesc mai întîi în casul cînd era vorba de animale, şi se poate ca şi această desvoltare semantică să stea în legătură cu vieaţa păstorească a Romînilor. De altfel e posibil ca şi alb. *mə* „grand, gros“ să fi influenţat asupra evoluţiunii semantice a formei romîne, dată fiind asemănarea între ele.

Der.: dim. *mărişor*, ar. *mîrişor* (Dalametra); *măricel*; *măruţ* (Marian, Naşt. 418; Voronca, Dat. cred. 715) || augm. Bihor *măroc* (Conv. lit. XX, 1013); *mărigan* (WgJb. IV, 329) || *măreţ* „superbe, grandiose; fier, hautain“; *măreţie* „magnificence, pompe“; ar. *mîreaţă* (Dalametra) „fierté; gloire“ (comp. alb. *maɔeni* „Stolz, Hoheit“) || †*măros* „fier, hautain“ (An. Car.); †*măroşie* „fierté, arrogance“ (ibid.); †*a se măroşi* „s'enorgueillir, devenir arrogant“ (ibid.) || *mărie*, ar. *măril'e* „gloire, splendeur, majesté“ || *mărime*, ar. ~ „grandeur, grosseur“ || †*maimare* (Tiktin), ar. *ma-mare* „préposé“ || *mări*, ar. *mărire* „agrandir, accroître, augmenter, hausser“ (comp. alb. *maɔoi* „vergrössere, lobe“); †„glorifier“; †*a se mări*, ar. *si mărire* „s'enorgueillir“; *mărire*, ar. ~ „action d agrandir, etc.; gloire, louange“; *mărit*, ar. ~ „agrandi, etc.; glorieux, illustre“ || †*înmări* (Paliia, Gen. XLI, 56) „agrandir“ || *preamări* „glorifier“.

1049. **Mascur** *(mascure)*, sb. m. „porc châtré“ || megl. *mascuri* „mâle, fort“; ar. *mascur* „mâle“ || < MASCULUS,-A,-UM || alb. *maškə*, *maškuł*; rtr. *maschel*; it. *maschio*, trient. vic. ver. *masčo* „porco, majale“; sard log. *mašu* „bélier“; fr. *mâle*, dialectal, în est, *mäl* „kastriertes männliches Schwein und dann auch Schwein überhaupt“ (A. Horning, Zs. rom. Phil. XXXII, 19); prov. cat. *mascle*; vsp. *maslo*; port. *macho* (> sp. *macho*) || dim. *măscurenci*; *măscurel* (Polizu); *măscuraş* (Marian, Sărb. I, 257; Reteganul, Pilde, 29) || *măscuroaie* (Iorga, Studii, VI, 97; Lupaşcu, Med. bab. 10), *măscuroaică* (Iorga, Studii, VI, 167; Voronca, Dat. cred. 42) „truie“ || ar. *mîscuriri* (Dalametra) „devenir mâle“.

1050. †**Mărit**, sb. m. „gendre“ (Ps. Sch. XVIII, 6) || ar. *mîrit* (Dalametra) „mari“ || < MARĪTUS,-UM || vegl. *marajt*; rtr. *marid*; it. *mariio*; sard log. *maridu*; fr. *mari*; prov. cat. *marit*; sp. port. *marido*.

1051. **Mărita**, vb. „donner en mariage, marier (une fille)“ || ir. *maritâ*; megl.

BDD-B132-14 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:45 UTC)

măritari; ar. *măritare* || <MARĪTARE || alb.*martoń*; vegl.*martur*; rtr.*marider*; it. *maritare*; fr. *marier*; prov. cat. sp. port.*maridar* || ar. *mărtătoare* „(fille) nubile“ || bucov. trans. *mărit* (Tiktin), ar.*mîrit* (Dalametra) „mariage“ || *măritiș*, ar. ~ „mariage“ || megl. *primăritari* „remarier“.

1052. **MĂRGEA**, sb. f. „rassade, perle“; bot. „clematis integrifolia, thalictrum aquilegifolium“ || megl. *mărdzęă*; ar. *mărdzeaŭă*.

Lat. MARGĔLLA,-AM (Densusianu, Hist. l. roum. I, 200).

Der.: dim. *mărgică*, bot. „melica uniflora“; *mărgeluşe*, bot. „lithospermum arvense, l. officinale“; *mărgeluță* (Reteganul, Pov. ard. V, 14) || *mărgelat* (Doine, 253; Cătană, Bal. 174; Hodoș, P. pop. II, 38, 45) „orné de perles“, ar. *mîrdzilat* (Dalametra) „perlé“.

1053. **MARGINE**, sb. f. „bord, limite“ — dial. *marne* (Gr. n. I, 196, 208) || megl. *mardzini*; ar. *mardzine*.

Lat. MARGO,-ĬNEM.

Dalm. (rag.) *mrgiń*; it. *margine*; vfr. *marne*; fr. prov. cat. *marge*; sp. *margen*; port. *margem*.

Der.: dim. *mărginiță* și *mărginuță* (Lex. Bud.); *mărgioară* (Șez. IV, 225; Tocilescu, Mat. 852; Gr. n. I, 67) || ar. *mîrdzinicl'ă* (Dalametra) „croûton (du pain)“ || *mărginaș*, *mărginos* (Reteganul, Bibl. pop. 46), †*mărginareț* (An. Car.) „voisin, limitrophe“, *dinte mărginaș* (Damé, Term.) „dent angulaire (du cheval): croc, crochet“ || *mărginean* „habitant des frontières“ || *mărgini* „borner“ || *nemărginit* „infini“.

MĂRITA, v. *mare*[2].

1054. **MARMURĂ**, sb. f. „marbre“ — vr. dial. *marmure*, f. și m. || ar. *marmură*.

Lat. MARMOR,-*OREM.

Friul. *marmul*; it. *marmo*; sard log. *marmaru*; fr. *marbre*; prov. *marme*; cat. *marbre*; sp. *marmol*; port. *mármore*.

Der.: *mărmurat*, *mărmuriu* (Marian, Crom. 51) „marbré“ || *mărmuri* (Gaster; Lex. Bud.; Teodorescu, P. pop. 447; Tocilescu, Mat. 20), *îmmărmuri*, ar. *mărmurisire* „stupéfier, demeurer tout interdit“ (comp. sard log. *marmurare* „intirizzire“).

1055. **MARȚI**, sb. f. „mardi“ || megl. ar. *marți*.

Lat. MARTĬS (scil. DIES).

Alb.*martę*; vegl. *mirte*; friul *martis*; ven. *marti*, vic. ver. *marti*; sard log. *martis*; vfr. prov. *mars*; sp. *martes* (în alte regiuni romanice păstrat numai în compunere cu dies: it. *martedì*; fr. *mardi*, vfr. *dimars*; prov. *dimartz*; cat. *dimars*).

Der.: *Marțolea* „être imaginaire qui, suivant les croyances populaires, se montre la nuit du mardi au mercredi“, *Marțolea*, *Marțică*, *Mărțilă*, *Mărțae* (Frîncu-Candrea, Munții ap. 50), *Mărțan* (Rădulescu-Codin, Cuv. Musc. 49), băn. *Mărțoń* „nom donné aux veaux nés le mardi“.

1056. **Mart**, sb. „mars“ (Iorga, Studii. XIII, 43, 86, 137; Jipescu, Opinc. 74; Marian, Sărb. I, 96) — Prahova *marț* (Marian, Sărb. II, 137) „médaille, porte-bonheur que les femmes et les enfants portent au cou ou au bras les premiers jours de mars“ || ar. *marțu* (cu amîndouă înțelesurile din dr.) || <MARTIUS,-UM || alb. *mars*; rtr. *marz*; it. *marzo*; sard log. *martu*; fr. *mars*; prov. *martz*; cat. *mars*; sp. *marzo*; port. *março* || dim. *mărțișor* „mars“; *mărțișor*, *mărțiguș* (Marian, Sărb. II, 137) „médaille, porte-bonheur que les femmes et les enfants portent au cou ou au bras les premiers jours de mars“.

1057. **MARTUR**, sb. m. „témoin“.

Lat. MARTUR,-UREM (=clas. MARTYR) „martyr“, atestat de mai multe ori în inscripțiuni și în CGL. chiar cu înțelesul romînesc (cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 88, 201).

Vit. *martore*, lomb. *martol*; sard log. *marturu* „paralitico“.

Der.: *mărturie* „témoignage; médaille frappée en commémoration d'un baptême; † témoin“, ar. *mîrturi(l')ă* (Dalametra) „témoignage“ *mărturisi*, †*mărturi* (Iorga, Studii, XII, 48), ar. *mîrtirsiri* (Dalametra) „témoigner, avouer, confesser“ (comp. sard log. *marturare* „patire, soffrire“); †*mărturisitură* (Coresi, Caz. 1581, 495), †*mărturiseală* (Cantemir, Ist. ier. 118; Lex. Bud.; Iorga, Studii, XII. 56; Jipescu, Opinc. 57), †*mărturisanie* (Iorga, Studii, VI, 500, 503) „confession, aveu“.

BDD-B132-14 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:45 UTC)

1058. **MĂRUNT**, adj. „menu, petit, fin“ —dial. *mănunt* || megl. ar. *minut.*

Lat. MĪNUTUS,-A,-UM, devenit **mănut* > *mănunt* şi prin disimilaţiune *mărunt.*

Rtr. *mnüd*; it. *minuto*; sard *minudu*; fr. *menu*; prov. cat. *menut*; sp. *menudo*; port. *miudo.*

Der.: dim. *măruntac* (Gr. n. I, 143) || *mărunţiş*, mold. *mărunţuş* „petite chose, bagatelle, marchandise de peu de valeur, menue monnaie“; *mărunţişa* „réduire en petits morceaux“; *mărunţişar* „marchand en détail, marchand d'objets de mercerie“ || ar. *minţime* „lentes, poux“ || *mărunţi*, ar. *minuţîri* (Dalametra) „réduire en petits morceaux“ || *amănunt* „détaillé; détail“ (vfr. *amenu*; prov. cat. *a menut*; sp. *amenudo*; port. *amiudo*); *cu amăruntul*, (*cu*) *deamăruntul*, *cu de-amărunt*, *în de-amărunt*, † *amăruntul*, †*de-amărunt*; † *pre amărunt*(*ul*) „minutieusement, par le menu“; *amărunţi* „réduire en petits morceaux, émietter; exposer en détail“ (vit. *amminutire*, sic. *amminutiri*; vfr. *amenuir*); *amărunţitor* „qui peut être réduit en petits morceaux; *amărunţime* „détail“; †*amănunţuş* (M. Costin, I, 500) „détail“.

1059. **Mărunţel**, adj. „menu, très petit, très fin“—dial. *mănunţel*, *mănînţel*, *mînînţel* < *MĪNUTĔLLUS,-A,-UM || vit. *minutello*, vic. *menuelo*, nap. *menutillę*; sard log. *minudeḍḍu*; vfr. *menuel*; sp. *menudillo* || *mărunţică*, prin schimbare de sufix din *mărunţea* (comp. sp. *menudico*) || Maramureş *mînînţoc* (Ţiplea, P. pop. 112), de asemenea prin schimbare de sufix || dim. *mînînţeluţ* (Marian, Insect. 312) || *mănînţălucuri*, col. pl. (Reteganul, Pilde, 62) „choses de peu de valeur“ || *de-amărunţelu* „par le menu“ || Sălagiu *mînînţelá* (Tribuna 1890, 365; Gutinul, n-rul 10) „émietter“.

1060. **Măruntaie**, sb. pl. „entrailles“—mold. „abattis“; † „choses de peu de valeur, bagatelles“ (Iorga, Studii, V, 547; XIV, 85); dial. *mănuntaie* < MĪNUTALIA < MĪNUTAL „petite chose, hachis“; pentru înţelesul romînesc, cf. Marcellus Empiricus, De medic. (ed. Helmreich), ind. 399 || it. *minutaglia*; sard log. *minudaża* (Spano, II, 289); vfr. *menuaille*, *menuail*; nprov. *menudaio*; cat. *menudall*; pentru înţelesul de „en trailles“, comp. şi it. *minugia* „klein gehacktes Eingeweide“; prov. *menudas* „abattis, fressure“; sp. *menudo*, *menudillos* „Eingeweide eines Geflügels, Magen, Leber“, precum şi formele de mai jos, s. *min(u)ţal'e.*

1061. **Min(u)ţal'e** (ar.), sb. f. „chose de peu de valeur; éclats de bois; menue monnaie; entrailles“ < *MĪNUTIALIA < MĪNUTIA || friul. *minusaje* „visceri ed altri ritagli de' polli“; it. *minuzzaglia*; vfr. *menuisaille*, saint. *menüzal'e*; port. *miuçalhas.*

1062. **Minuţami** (ar.), sb. f. „choses menues, fines“ (Dalametra) < *MĪNUTIAMEN < MĪNUTIA || friul. *minuzam*; it. *minuzzame.*

1063. **Mănunta** (vr. băn.), vb. „réduire en petits morceaux, émietter“ (Tiktin) || ar. *minutari* (Dalametra), „rendre fin“; *si* ~ „devenir pauvre“ || < * MĪNUTARE || it. *minutare*; port. *miudar*; comp. prov. *menutar*, *amenudar.*

1064. † **Mărunţa**, vb. „réduire en petits morceaux, émietter“ < *MĪNUTIARE || vit. *minuzzare*, Castro dei Volsci *mẹnuzzá*; fr. *menuiser*; prov. vsp. *menuzar*; comp. vfr. *amenuisier*; it. *sminuzzare*; vfr. *esmenuisier*, Vinzelles *iminüzá*; port. *esmiuçar*; sp. *desmenuzar.*

1065. **Smănunta** (băn.), vb. „mettre en morceaux, émietter“ (I. Popovici, P. pop. 109) || ar. *zminutari* (Dalametra) „rendre pauvre“ || < * EXMĪNUTARE (comp. exminutuare „rendre pauvre“) || port. *esmiudar.*

1066. **MASĂ**, sb. f. „table“ || megl. *męsă* „table, nappe“; ar. *measă.*

Lat. MĒNSA,-AM.

Vegl. *majsa*; rtr. *maisa*; ver. lucch. *meśa*, abruzz. *mesę*; sard *meśa*; fr. prov. *moise*; cat. sp. port. *mesa.*

Der.: dim. *măsuţă*; *mescioară*; *mesişoară*; *mesioară* (Tocilescu, Mat. 16) || *mesean*, *măsan* (Lex. Bud.), *măsaş* (Sevastos, Nunta 380) „convive“ || trans. *măsar* „menuisier“ (după germ. *Tischler*); *măsărie* (Molnar, Sprachl. 66) „menuiserie“ || formele băn. trans. *măsai*, vr. *măsar*, Romanaţi *mesală*, ar. *misale*, băn. trans. *măsăriţă*, toate

BDD-B132-14 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:45 UTC)

cu înţelesul de „nappe“, nu au de a face nimic cu *masă*, ci trebue derivate din bulg. месалъ, мисалъ „nappe“ (comp. alb. *mesałe* care nu poate fi nici el derivat din m e n s a l i s pentru că acesta ar fi dat **mešał*).

Der.: dim. Oaş *măsucă*.

Împr.: bulg. маса.

MASCUR, v. *mare*[2].

1067. **MĂSEA**, sb. f. „dent molaire“ || megl. *măsęŭă*; ar. *măseaŭă* „dent molaire“, bot. „hyoscyamus niger“ (Dalametra).

Lat. MAXĬLLA,-AM „mâchoire“.

Rtr. *massella*; it. *mascella*; sard *mašiḍḍa*; vfr. *maisselle*: prov. *maisela*; sp. *mejilla*; galiţ. *meiselle*; înţelesul romînesc apare în lion. *maissella* (Puitspelu, Dict. lyon. 241).

Der.: dim. *măseluţă* (Gr. n. I, 460) || bot. *măsălar*, *măsălariţă*, Oaş *măsălarniţă* „hyoscyamus niger“ (denumirea se explică prin întrebuinţarea acestei plante în popor la durerea de măsele; comp. nprov. *meisselié*).

1068. **MĂSURĂ**, sb. f. „mesure“ || ir. *mesurę*; ar. *misură*.

Lat. MENSURA,-AM.

Rtr. *imsüra*; it. *misura*; sard *meśura*. fr. *mesure*; prov. cat. sp. port. *mesura*;

1069. **Măsura**, vb. „mensurer, toiser“ || ir. *mesurå*; ar. *misurare* „mensurer, toiser, compter“ || < MENSURARE || rtr. *imsürer*; it. *misurare*; sard *meśurare*; fr. *mesurer*; prov. cat. sp. port. *mesurar* || *măsurător* „celui qui mesure“, *măsurătoare*, *măsurătură* (rtr. *imsüradüra*; it. *misuratura*) || *măsoriśte* (Tiktin; Iorga, Studii, VI, 267; Doc. Callim. I, 558) „mesurage“ || trans. *a-măsurat* „conformément à“.

1070. **MAŢ**, sb. n. „boyau, intestin“; || ir. *måţ*; megl. ar. *maţ*.

Lat. MATTIA (Densusianu, Hist. l. roum. I, 201); forma primitivă a fost *maţe*, corespunzînd pl. latin, şi mai tîrziu s'a refăcut sg. *maţ* [Candrea, Rev. ist. arh. VII, 83].

Subiaco *mazze*. Castro dei Volsci, nap. *mazzę*; sard log. *matta* (comp. abruzz. *mazzellę*, sic. *mazzuni* „le interiora dell'agnello, etc.“).

Der.: dim. *măţişor* || *desmăţat* „débraillé“, ar. *dismîţari* „enlever les entrailles, étriper“, *dismîţat* „étripé“ || *măţar* (Giuglea, Cerc. lex. 14) „tripier“.

1071. **MĂTREAŢĂ**, sb. f. „pellicule“, bot. „conferva, peplis portula“, ~ *de arbori* „usnea barbata“ || ar. *mătraţă*.

Lat. *MATRĬCIA,-AM < MATER; înţelesul romînesc se explică prin întrebuinţarea lui m a t e r şi derivatelor lui pentru a designa anumite materii ce se depun; comp. it. *madre del vino, dell'oglio*, bol. *mädar dl' asá* „fondigliolo dell'aceto“, vlomb. *mare* „epidermide, pelle“. Bormio *madre* „feccia dell'aceto“; fr. *mère du vinaigre*; nprov. *maire* „conferve qui se forme sur les eaux croupissantes; matière mucilagineuse qui se forme dans le vin; lie du vin ou de l'huile“; sp. *madre* „Unterstes in einem Weinfasse, Weinhefe“; sard log. *madrige* „fermento“; ven. *maroña* şi triest. *moroña* „scoria, rosticci del ferro, calcinaccio“, vtrevis. *maruogna* „scoria, gente di rifiuto“ (Arch. gl. XVI, 311) < *m a t r o n e a; bol. *mareña* „scoria“ > *m a t r i n e a; înţelesuri apropiate presintă şi unele forme romanice derivate din m a m m a: brianz. *moma* „fondiglio“, teram. *mammę dę l'ačętę* „quella sostanza muccosa che si depone nel fondo della botte e serve a far fermentare il vino onde divenga aceto“ (comp. şi *matca oţetului* „couche qui se forme sur le vinaigre“; germ. *Mutter* „das dicke welches sich in einigen Säften setzt: *Essigmutter*, *Weinmutter*“).

1072. **MĂTRICE**, sb. f. „coliques“; Maram. Oaş „rhumatisme“: bot. „matricaria parthemium“; *metrice* (Lex. Bud.: Gr. n. I. 22); băn. *mătriśe*, *mătrică* „brebis laitière“ (Liuba-Iana, Măidan, 109; WgJb. III, 321); †„matrice“ (Dosoftei. Ps. vers. 14, 66, 188, 230) || ar. *mătrică* „brebis portière“.

Lat. MATRIX,-ĪCEM, în ar. cu schimbare de declinaţiune (comp. formele romanice de mai jos).

It. *matrice*; sard log. *madrige* (gal. *matrika*, sass. *madrigga*); vfr. *marris*; prov. *mairitz* (*vaca* ~ „vache nourricière“): sp. *madriz* (comp. sard log. *madrigadu* „pecore matricine. gregge grande“, camp. *mardiedu* „bes-

BDD-B132-14 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:45 UTC)

tie matricine"); pentru înţelesul de „coliques", comp. vit. *matrice* „mal di madre"; friul. *madron* „ostruzzione ai visceri degli ipocondri," eng. *mel madrun* „Kolik, Bauchgrimmen"; romagn. *madron* „mal di fianco", sic. *matruni* „indigestione", vit. lucch. *mal di madrone* „mal di fianco", nap. *dolorę dę matronę* „colica" (ceva analog ne ofere şi germ. *Mutter* „Gebärmutter, Krankheit der Gebärmutter; auch ähnliche Beschwerden beim Manne, Kolik, werden übertragend mit *Mutter* bezeichnet").

Der.: băn. *mătrişeŕ* (Liuba-Iana, Măidan, 109), ar. *mătricar* „pâtre qui garde les brebis portières".

1073. **Mătricare** (ar.), vb. „nourrir un enfant" < * MATRĪCARE.

1074. **MĂTURĂ**, sb. f. „balai"; bot. *mături*, pl. „sorghum vulgare; chenopodium scoparia" || ir. *meturę*; megl. ar. *metură*.

Lat. * MĒTULA < MĒTA „cône, meule"; la început cuvîntul romînesc a trebuit să însemne „touffe, botte de foin", şi cum măturatul se făcea cu asemenea legături de crenguţe, de fîn, a putut uşor ajunge la semnificaţiunea pe care o are azi [Candrea, Elém. lat. 28].

Canav. *mel'a* „mucchio di fieno", bresc. *medol* „ferriera, casa di pietre", urb. *metul* „stollo".

Der.: dim. *măturică*, ar. *miturică* (Dalametra), bot. *măturici*, pl. „xeranthemum"; bot. *măturele*, pl. „centaurea jurineifolia"; *măturice*, ar. *miturice, măturiţă* (Iorga, Studii, X, 17; Marian, Desc. 9), ar. *mituriţă*, bot. „verbena officinalis" || augm. *măturoi* || ar. *miturar* „fabricant de balais" || *mătura*, megl. (*iz*)*miturari* „balayer"; *măturător* „balayeur"; *măturătură* „action de balayer, balayure".

1075. **MĂTUŞE**, sb. f. „tante" — dial. *tuşe*.

Lat. AMĬTA,-AM, cu aferesa lui A- şi adăugarea sufixului *-uşe*.

Alb. *emtę*; rtr. *amda*; ven. *amia*, vic. *ameda*, mant. crem. bresc. berg. *meda*, com. *amada*, mil. *ameda*, pav. *amda*, gen. *amea*; vfr. *ante* (fr. *tante*).

Der.: dim. (*mă*)*tuşică* || băn. *mătuşoń* „oncle (le mari de la sœur du père ou de la mère)".

Impr.: rut. матушка „Tante".

1076. †**MEASER**, adj. „pauvre, misérable".

Lat. MĪSER,-ERA,-ERUM.

Vlomb. *meser*; vfr. *mezre*.

Der.: †*meserătate* „pauvreté" || †*meseri* „rendre pauvre, devenir pauvre" (Ps. Sch. XXXIII, 11; LXXVIII, 8; CLIV, 7; Cantemir, Div. 138; Tiktin).

1077. †**Mesereare**, sb. f. „miséricorde" < MĪSERĒRE || alb. *meşire* „Erbarmen, Mitleid" || *meserernic* (An. Car.; Cipariu, Princ. 217) „miséricordieux".

1078. **Mişel**, adj. „misérable, lâche, vil" — vr. trans. băn. Maram. „pauvre, misérable, malheureux" (Daul, Col. 39; Rev. cr.-lit. III, 161; Ţiplea, P. pop. 113); †„lépreux" (Coresi, Caz. 1581, 412, 473, 477; Prav. Mat. Bas. col. Buj. 224; Varlaam şi Ioasaf 44) < MĪSĔLLUS,-A,-UM, devenit * *meşel* şi, prin disimilarea primului *-e-*, *mişel*; înţelesul de „lépreux" ce apare şi în vit. vfr. dial. fr. prov. cat. trebue admis că a existat deja în lat. vulg. || vit. *misello*; vfr. *mesel*, Anjou *mezjau* „ladre (en parl. des animaux"), Grand' Combe *mazé* „poitrinaire (en parl. des animaux)", lion. *mezjó* „rogneux, teigneux", sav. *mezé* „maladif, phtisique", Blonay *mezej* „ladre, tuberculeux" (en parl. des animaux"). prov. *mesel*; cat. *masell* „lépreux"; vsp. *mesiello* || *mişelie* „lâcheté, vilenie; †pauvreté, misére; lèpre" (Glos. ms. 312; prov. *mezelia*) || † col. *mişelame* (Coresi, Caz. 1564, 215, 265, 456; Gaster) || †*mişelătate* Dosoftei, Ps. vers. 106, 224, 268, 298, 299, 378; Cantemir, Div. 205; Ist. ier. 148; Lex. Bud. etc.) „misère, pauvreté, malheur; lèpre" (Glos. Mih. Log. 1678) || †*mişelăciune* (Dosoftei, Ps. vers. 225) „pauvreté, misère, malheur" || *mişelesc* „misérable, lâche, vil"; *mişeleşte* „misérablement, lâchement, vilainement; † pauvrement" (Dosoftei, V. Sf. 27 ian.) || †*mişelos* (Cantemir, Ist. ier. 121, 148, 160. 187) „misérable, digne de compassion" || *a se mişeli*, *a se mişela*, *mişula* (Marian, Desc. 78, 80, 115; Vrăji 191; Leg. 197; Teodorescu, P. pop. 385; Rev. cr.-lit. III, 160; Tocilescu, Mat. 1540; Voronca, Dat. cred. 980; Gr. n. I, 499) „se lamenter"; †*mişălit*

BDD-B132-14 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:45 UTC)

(Coresi, Tetrav. Matei, X, 8; Caz. 1581, 42) „lépreux“.

1079. **MEI**, sb. „millet“ || ir. *mel'*; megl. ar, *mel'ă*.

Lat. MĬLIUM.

Alb. *mel'*; vegl. *mal'*; rtr. *megl*; it. *miglio*; sard log. *miżu*; fr. *mil*; prov. *melh*; cat. *mill*; sp. *mijo*; port. *milho*.

Der.: *meişor* „milium effusum, panicum capillare, p. sanguinale“ || col. *meişte* (Lex. Bud.; Barcianu) „champ semé de millet“ || megl. *mel'ină* „paille de millet“.

1080. **MERGE**, vb. „aller, marcher“ — trans. *mere*, vr. băn. pf. *merş* || ir. *męre*; megl. *męrziri* (pf. *merş*); ar. *ńardzire*, *ńirdzeare* (pf. *ńerşu*).

Lat. MĔRGĔRE,-SĪ,-SUM „plonger, cacher, perdre de vue“; înţelesul romînesc se explică din acela de „faire disparaître, s'éloigner“ şi s'a desvoltat probabil în legătură cu vieaţa păstorească a Romînilor, deoarece pentru cei care trăesc în munţi „a merge“ înseamnă a „te cufunda“ în desişul pădurii, a dispărea prin cotiturile drumului (cf. Candrea, BSF. II, 12). Forma dialectală *mere* a fost refăcută după *cure*, aceste două verbe influenţîndu-se reciproc (cf. *curge*).

Alb. *mɜrgoń* „entferne“; vit. *mergere*.

Der.: *mergător*, adj. sb. „qui va, qui marche“; *mergătură*, *mersătură*, „action d'aller, de marcher“; *mers* „aller, marche, démarche“.

1081. **MERINDE**, sb. f. „provisions de bouche“ — dial. *merindă* || ir. *merindę* „collalion“; megl. *mirindi* „partie de la journée (entre 4 et 5 heures de l'après-midi“); ar. *mirindi* „provisions de bouche, collation; repas que l'on prend entre 4 et 5 heures de l'après-midi; moment de la journée où l'on prend ce repas“.

Lat. MERENDA,-AM; forma *merinde* este pl. luat ca sg.

Vegl. *marjanda;* rtr. *marenda*; it. *merenda*; vfr. *marende*, berr. *marande*, morv. *'marande*, *merande*, bourg. *marande*, lor. *merāt*, *marāt*, Grand' Combe *merādo*, sav. *meranda*, elv. *marēda*; prov. *merenda*; cat. *berena*; sp. *merienda*; port. *merenda*.

Der.: dim. *meringioară* (Alecsandri, P. pop. 314; Doine 102; Ţiplea, P. pop. 112) || trans. *merindare* (Lex. Bud.: Frîncu-Candrea, Munţii ap. 23; Reteganul, Pov. ard. I, 21; III, 58), *merindiţă* (Lex. Bud.), *merindeaţă* (Lex. Bud.; Marian, Immorm. 64; Sărb. III, 90) şi *merindariţă* (Tiktin) „serviette pour transporter des provisions“.

Impr.: rut. мерендя „Proviant, zubereitete Speise“; mor. *merenda*; ung. *merinda*, *merende*, *meringya* > *merëndél*, *merëndés*; *merindárica*, *mëringyár* (Szinnyei, 1438, 1439, 1451).

1082. **Merinda**, vb. „manger à midi, déjeuner“ || ir. *merindå* şi ar. *mirindare* „goûter vers le soir“ || < MERENDARE || rtr. *marender*; it. *merendare*; poit. *merander*, morv. *marander, merander*, bourg. *marander*, champ. *marander,* Grand' Combe, sav. *merādá*, elv. *marēdá*; prov. *merendar*; cat. *berenar*; sp. port. *merendar* || Impr.: rut. мерендати „wiederkauen“.

1083. **MES** (megl. ar.), sb. m. „mois“.

Lat. MĒNSIS,-EM.

Vegl. *majs*; rtr. *mais*; it. *mese*; sard *meše*; fr. *mois*; prov. cat. sp. *mes*; port. *mez*.

1084. **MEŞTE** (vr. trans.), vb. „verser à boire, préparer un breuvage“ || ar. *meaştire*, *mişteare* „verser à boire, régaler, traiter; donner un pourboire“.

Lat. *MĬSCĔRE,-SCUI,-XTUM (=clas. MĬSCĒRE): pentru înţelesul ar. cf. Papahagi, Not. etim. 32.

It. *mescere*; vfr. *meistre* (Rom. XXXVI, 447; XXXIX, 580) şi prov. *meiser* „verser à boire“; sp. *mecer*; port. *mexer*.

Der.: †*mescător* „échanson“ (Cuv. d. bătr. I, 292; Lex. Mard.); *mescătoare* (Lex. Mard.) „seau“.

1085. **Mesteca**, vb. „mêler, mélanger“ || megl. *misticari*; ar. *misticare* || *MĬXTĬCARE || vegl. *meskuar*; vit. *misticare*, Urbino *mistiké*, Velletri *mestikare*, Subiaco *mištiká*, Castro dei Volsci *mišteká*, abruzz. *mišteká* || *mestecător* „qui mélange; pièce de bois qui sert à brouiller la bouillie de maïs“; *mestecătură*, ar. *misticătură*

BDD-B132-14 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:45 UTC)

„action de mêler, etc., mélange; † désaccord, intrigue“ || † *mestecăciune* (Dosoftei, Ps. vers. 73) „intrigue“ || *mestecău* „bâton qui sert à brouiller la bouillie de maïs“.

Impr.: ung. *mësztikál* (Szinnyei, 1447).

1086. **Amesteca,** vb. „mêler, mélanger“—†„ourdir une intrigue contre qqn, dénoncer qqn“ || ar. *amisticare* || < *AMMĬXTĪCARE || Urbino *armistiké* (cu *ar-* în loc de *am-* sub influenţa lui *armisté* „rimestare“, *armiské* „rimischiare“), abruzz. *ammišteká* || *amestecător* „qui mêle, qui mélange, †qui ourdit des intrigues contre qqn“; *amestecătură*, ar. *amisticătură* „action de mêler, etc., mélange, confusion; †désaccord, intrigue“ || † *amestecăciune* (Prav. Gov. 15) „action de mêler, etc.“ || † *amestecăţiş* (Biblia 1688, Ezech. XXVII, 16, 25, 33) „mélange“.

1087. **Mistreţ,** adj. „mélangé, de couleur mélangée; métis, qui est engendré par deux êtres d'espèce différente (en parl. des animaux); bâtard, sauvage (en parl. des plantes)“; *porc mistreţ* sau simplu *mistreţ* „sanglier“, *scroáfă mistreaţă* „laie“; *săptămîna mistreaţă* (Mangiuca, Calend. 1883, 13 febr.; Marian, Sărb. I, 115) „la semaine qui précède la semaine grasse, ainsi nommée parce qu'on mange un jour maigre et un jour gras“; *a năvădi mistreţ* „passer d'une manière inégale les fils de la chaîne dans les lisses“ (comp. *pînză mistreaţă,* Corcea, Bal. 35); *măr mistreţ* „pomme sauvage, aigre“—Mehedinţi *mistrete* „sanglier“ < *MĬXTĬCĬUS,-A,-UM (= clas. MĬXTĪCIUS) „né d'une race mélangée“; forma normală ar fi trebuit să fie **mesteţ*, dar trecerea lui *me-* la *mi-* s'a întîmplat ca în *mişel, viţel, cireaşe,* etc. prin disimilarea lui *-e-* aton în *-i-* cînd vocala silabei următoare era *-e-* accentuat; intercalarea lui *-r-* după grupul *-st-* nu e isolată în casul de faţă, o mai constatăm în forme ca *agestru, şestru, ţăstru,* etc.; se poate însă ca epentesa lui *-r-* să fie datorită şi influenţei cuvîntului *pestriţ.* înţelesul acestuia de „bariolé, bigarré“ fiind foarte apropiat de acela de „mélangé“; de relevat de altfel că *săptămîna mistreaţă* e numită pe alocuri *împestriţată* (R.-Codin şi D. Mihalache, Sărb. pop. 26) [Candrea, Conv. lit. XXXIX, 1131] || comp. fr. *métis*; prov. *mestiz*; sp. *mestizo*; port. *mestiço* < MĬXTĪCIUS || Vîlcea *mistriţat* „mélangé“ || Impr.: alb. *mistrets* „Zwerg“.

1088. **Mistrişoń** (Mehedinţi; băn.), adj. sb. „mélangé; métis, qui est engendré par deux êtres d'espèce différente (en parl. des animaux); bâtard, dégénéré“; Vîlcea *mistriţoi* (refăcut după *mistreţ*) < *MĬXTĪCIONEUS,-A-UM, influenţat în fonetism de *mistreţ* (Candrea, Conv. lit. XXXIX, 1134) || comp it. *mesticcione* < *MĬXTĪCIONEM.

1089. **MESTEACĂN,** sb. m. „ bouleau“ —băn. *mestacăn.*

Lat. MASTĬCHĬNUS (=gr. μαστίχινος) „de mastic“ < MASTĬCHUM (= gr. μαστίχη) „mastic, résine du lentisque“; din înţelesul de „suc răşinos“ pe care-l avea cuvîntul gr.-lat. s'a desvoltat uşor acela de „mesteacăn“, copacul cunoscut pentru sucul care se extrage din el; noţiunea de „mesteacăn“ o găsim strîns legată de aceia de „suc“ şi aiurea, cu deosebire în limbile slavice: rus. берeза „ mesteacăn“, берёзовица „suc de mesteacăn“ ; sîrb. *breza* „mesteacăn“, *brezovača* „suc de mesteacăn“; ceh. *bříza*, *březa*, *břízda* „mesteacăn“, *brezovice* „suc de mesteacăn“, *brizdel* „orice fel de suc“, etc.; cît priveşte fonetismul, e de observat că MASTĬCHĬNUS trebuia să devie **măsteacen*; din pl. acestuia **măsteaceni* > *mesteceni*. s'a refăcut un sg. *mesteacăn*, printr'o falsă analogie după formele care presentau un *-ă-* la sg. şi un *-e-* la pl. (*geamăn-gemeni* ; *carpăn-carpeni* ; comp. *frapsăn*) ; tot în acelaş mod s'a refăcut sg. *cearcăn* din pl. **cearceni*, sg. **cearcen* < cĭrcĭnus, *floacăn*, din pl. **floaceni*, sg. **floacen* < *floccĭnus, etc., şi în mod invers sg. băn. *striget* din pl. *strigete,* refăcut după *ţipete* din sg. *strigăt,* analog lui *ţipăt*; o alterare identică a vocalei *e* > *ă*, precum şi a consonantei care o precede, o constatăm de asemenea în unele verbe, iarăşi printr'o falsă analogie: după norma verbelor care presentau la pers. 2-a sg. *-eţi*, *-eni*, iar la pers. I-ii

BDD-B132-14 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:45 UTC)

-ăt, -ăn, precum *capăt-capeți, seamăn-semeni*, s'a refăcut pe lîngă † *cearcet-cearceți*, o formă analogică † *cearcăt-cearceți*, și tot astfel din **leagen-*leageni*, forma actuală *leagăn-legeni*, etc. [Candrea. Conv. lit. XXXIX, 1128] || *mestecănaș* „betula pubescens".

1090. **MESTECA**[1], vb. „mâcher" || megl. *măsticari*; ar. *măsticare*.

Lat. MASTĬCARE.

Rtr. *mascher*; it. *masticare*; sard log. *mastigare*; fr. *mâcher*; prov. *maschar*; cat. *mastegar*; sp. port. *mascar*.

Der.: *mestecător* „qui mâche" (comp. fr. *mâchoire*; nprov. *mastegadouiro*); *mestecătură* „action de mâcher, morceau mâché" (fr. *mâchure*: nprov. *mestegaduro*; cat. *mastegadura*; sp. *mascadura*).

MESTECA[2], v. *mește*.

1091. **MEU** *(mieu)*, adj. pron, pos. m. „mon, le mien" — **Mea**, adj. pron. pos. f. „ma, la mienne" || ir. *mew, mę*; megl. *meŭ, mea*; ar *ńeŭ, mea*.

Lat. MĔUS, MĔA, MĔUM.

Vegl. *majo, maja;* rtr. *mieu, mia*; it. *mio, mia*; sard *meu, mia*; fr. *mien* (*mon*), *ma* (vfr. *moie*); prov. *meu, mia*; cat. *meu, mea*; sp. *mio, mia*; port. *meu, minha*.

1092. **MIC**, adj. „petit" || ir. *mic*; megl. *mic*, sb. „enfant"; ar. *ńic*.

Lat. *MĪCUS,-A,-UM < gr. μικός (Densusianu, Hist. l. roum. I, 201).

Velletri, cal. *mikku*; comp. sic. *niku*, abruzz. *nikę*.

Der.: dim. *micuț*, ar. *ńicuț*; *micuțel* (Gorovei, Cimil, 1: Barcianu; Marian, Immorm. 123: Alexici, Lit. pop. 101, 102); *micșor*, ar. *ńicșor*; *micșorel* (Tocilescu, Mat. 383, 1267); Bihor *michiț* (Conv. lit. XX, 1013); ir. *mikić*; ar. *ńicut* (format după *minut*; și dr. a trebuit să cunoască o formă **micut*, cum arată *micutel*, v. mai jos); ar. *ńicuz, ńicăză, ńicuzan(cu), ńicuzot*; megl. *micĭcut* (probabil sub influența lui *măcĭcat*); băn. *ńicutśel, ńichitśel, mucutśel*, trans. *micutel* (Lex. Bud.); *mititel*, † *milĭutel* (Cod. Vor.; Cantemir, Div. 165; Varlaam și Ioasaf 98; Molnar, Sprachl. 422; Lex. Bud.), *mitutel* (An. Car.; Pompiliu, Bal. 68; Gr. n. I, 24), *micutică* (Țichindeal, Fab. 92), *mititea, mititică* (resultat din *micutică* prin forma intermediară **michitică* în care *-cu-* a trecut la *-chi-* și pe urmă la *-ti-* prin asimilare cu *-ti* următor; după *mititică* s'au refăcut *mititea* și *mititel*, alături de *micutea, micutel*); *mîțîțel* (Marian, Năst. 317, 846; Șez. III, 70; Pamfile, Jocuri, I, 127), *miț iț ică* (Gr. n. II, 26); forma se explică prin influența lui *mărunțel* care a transformat pe *mititel* în **mițițel* și pe urmă acesta a devenit **miț iț el*, *mîțîțel*, prin asimilarea lui *-ti-* cu *-țe-* următor; Mehedinți *micutic*; *mititic* (Lex. Bud.; refăcut după *mititică*); Maramureș *mit'it'oc(uț)* (Țiplea, P. pop. 112); *mititeluț*; † *mititeluș* (Cantemir, Ist. ier. 192) || † *mitutenii*, pl. „enfants" (Paliia, Exod. X, 9, 10) || *micime* „petitesse" || † *mici* (Molnar, Sprachl. 277: Lex. Bud.) „rapetisser, amoindrir, diminuer" || *micșora*, ar. *ńicșurare* „rapetisser, amoindrir, diminuer"; *micșorime* „petitesse"; † *micșurie* (Coresi, Caz. 1564, 316) „humiliation"; † *îmmicșura* (Ps. Sch. VIII, 6; Țichindeal, Fab. 198) „rapetisser, amoindrir, diminuer" || † *mitutela* (An. Car.) „rapetisser, amoindrir".

1093. **MICĂ**, sb. f. „menue parcelle de qqch., miette", păstrat azi în expresiunile *într'o mică de ceas* „dans un instant", *pe mică, pe ceas* „à chaque moment"; *l-a făcut mici și sfărîme* (Voronca, Dat. cred. 334).

Lat. MĪCA,-AM.

It. *mica*; sard log. *nika*; fr. *mie*; prov. sp. *miga*.

1094. **Nimic(a)**, adv. „rien"; ca sb. la pl. *nimicuri* „bagatelles" — † *nemică* „nullement" < NEC MĪCA (cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 164) || rtr. *nimia*; vven. *nemiga* || comp. vsp. *nemigaja*; vport. *nemigalha* < NEC *MĪCALIA || *nimici* „détruire, anéantir"; *nimicitor* „qui détruit, qui anéantit" || † *nimicie* (Iorga, Studii, X, 296) „pauvreté, gène" || *nimicnicie* „nullité, vanité, futilité".

1095. **N'icură** (megl.), sb. f. „miette" < MĪCULA,-AM || rtr. *mievla*; ver. bresc. *migola*, berg. *migla*, valtell. *migol*. Bormio *migola* || trans. *zmicuri*, pl. (Viciu, Glos. 91) „miettes", ceia ce arată că forma *micură* a existat și în dr.,

BDD-B132-14 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:45 UTC)

dar a fost refăcută după *smicura* (comp. sprslv. *šmieulas*) || dim. megl. *ńicuricĭcă* || ar. *ńicurame* „petitesse".

1096. **Dumica** *(sdrumica)*, vb. „mettre en morceaux, émietter, briser"— trans. Bihor *dimica* (Molnar, Sprachl. 266; Frîncu-Candrea, Munţii ap. 105; Rev. cr.-lit. III, 122: Conv. lit. XX, 1009; Alexici, Lit. pop. 236): băn. *dĭumica* (Corcea, Bal. 85); vr Sălagiu *demica* (Dosoftei, V. Sf. 20, 28 mart., 21 apr.; Iorga, Doc. Bistr. I, 66; Tribuna 1890, 349) || ar. *diñicare*, *dingari* || <* DEMĪCARE; înlocuirea lui *-e-* cu *-u-* se explică prin influenţa labialisatoare a lui *m*: *sdrumica* a fost influenţat de *sdrobi* || vfr. *demier*; nprov. *demica*; vsp. *demigar* || *dumicat* „bouchée, petit morceau"; *dumicătură*, ar. *dingîtură* (Dalametra) „action d'émietter, etc.; miettes de pain trempées dans du lait, etc." || †*răzdrumica* (Dosoftei, Ps. vers. 157: Cantemir, Div. 122) „mettre en morceaux, briser" || Impr.: ung. *domika*, *domikát*, *demikát* (Szinnyei, 412).

1097. **Mńicurare** (Oaş), vb „mettre en morceaux, émietter" || ar. *ńicurare* || <*MĪCULARE.

1098. **Smicura**, vb. „émietter, briser; égrener" (Cuv. bătr. II, 149; Molnar. Sprachl. 290; Lex. Bud.; Rev. cr.-lit. III, 169; Viciu, Glos. 91; R.-Codin, Cuv. Musc. 67) <*EXMĪCULARE || Bormio *šmilogar*; cat. *esmicolar* || băn. *zmicurătură* „miette, morceau".

1099. **MIE**, num. „mille" || ir. *mil'e*; megl. *mil'ă*; ar. *ńil'e*.

Lat. MĪLLIA, pl. lui MĪLLE.

Alb. *mijə*; vegl. *mel*; rtr. *milli*; it. *mille*, vit. *miglia*; sard *milli*, log. *miža*; fr. prov. cat. sp. port. *mil*.

Der.: †*miiaş* (Cod. Vor.; Glos. Mihail Log. 1678), *miiar* (Paliia, Exod. XVIII, 21, 25) „capitaine sur mille soldats" (comp. milliarius) || *îmmiit* „mille fois autant".

1100. **MIEL**, sb. m. „agneau" —**MIA**, sb. f. „agnelle"; *mială* „osselet, astragal du mouton (avec lequel jouent les enfants"), Mţ. Sucevei, trans. *mială* (Lex. Bud.; Rev. cr.-lit. III, 160; Şez. III, 71), băn. *ńeală* „agnelle" (refăcut după pl. *miele*) || ir. *mł'e*, *mł'å*; megl. *ńel*; ar. *ńel*, *ńaüă*, *ńală*.

Lat. AGNĔLLUS,-UM, AGNĔLLA,-AM, deveniţi *mńel*, *mńia*, prin aferesarea lui *a*; formele acestea, care ar fi trebuit să se păstreze pretutindeni, s'au schimbat mai tîrziu în *miel*, *mia* în regiunile cu labialele nealterate: deoarece în aceste regiuni corespunzător lui *mńeu* d. e. din alte părţi se zicea *mieu*, s'a introdus *mĭ-*, printr'o falsă analogie fonetică, şi în acest cuvînt.

Rtr. *agnè*, *agnella*; it. *agnello*, *agnella*: fr. *agneau*, *agnelle*; prov. *anhel*, *anhela*; cat. *anyell*, *anyella*.

Der.: dim. *mieluţ*, *mieluţă* (Lex. Bud.; Sevastos, Cînt. 324; Marian, Leg. 88; Ins. 424; Şez. I, 208; Voronca, Dat. Cred. 45, etc.; it. *agneluccio*); *mieluşel*, bot. „trifolium arvense", *mieluşea*; *mieluşor* (Gorovei, Cimil. 132); †*mieluşiţă* (Biblia 1688, Gen. XXI, 28, 29, 30): ar. *ńiluş*; ar. *ńilic* || col. băn. *mĭelamă* || *mielăriţă* (Lex. Bud.) „tique des moutons" || bot. *mielărea* „vitex agnus castus".

1101. **Mior** (vr. dial.), sb. m. „petit agneau" —†*mieor* (Dosoftei, Ps. vers. 208, 211, 395) — **Mioară**, sb. f. „petite agnelle"—†*mieoară* (Biblia 1688, Levit. V, 6) || megl. *m(i)l'or* „petit agneau; chevreau"; ar. *m(i)l'or*, *ńil'or*, *m(i)l'oară*, *ńil'oară* || < *AGNĔLLIOLUS,-UM, *AGNĔLLIOLA,-AM, influenţat în fonetism de *miel* || dim. *miorea* (Iarnik-Bîrseanu, Doine, 76; Teodorescu, P. pop. 87: Tocilescu, Mat. 116); *mioriţă*; băn. *mirioaŕe* (WgJb. III, 321) || Sibiu *strămńior*, ar. *străńil'or* „mouton de deux à trois ans": Mehedinţi *strămńioară*, băn. *strămioară*, ar. *străńil'oară* „brebis de deux à trois ans" || Impr.: alb. *mil'uar*, *mil'ore*; ngr. μηλιόρι, μηλιόρα (Murnu, Lehnw. 31); ung. *mióra*, *mijóra*, *millora* (Szinnyei, 1464).

1102. **MIERCURI**, sb. f. „mercredi" || megl. ar. *ńercurĭ*.

Lat. MĔRCURIS (=clas. MERCURII) DIES (Densusianu, Hist. l. roum. I, 504).

Ven. vic. *merkore*, cal. *mjerkuri*, sic. *merkuri*; sard *merkuris*; vfr. prov. *mercres*; sp. *miércoles* (mai des în compunere cu dies: it. *mercoledì*; fr. *mercredi*, vfr. *dimercre*; prov. *dimercre*; cat. *dimecres*).

Der.: *Miercan*, *Miercană*, *Miercureană* (Frîncu-Candrea, Munţii pa.

BDD-B132-14 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:45 UTC)

50) „nom donné aux bœufs et aux vaches nés le mercredi“.

1103. **MIERE**, sb. f. „miel“ || ir. *ml'åre*; megl. *ńari*; ar *ńare*.
Lat. MĔL, *MĔLEM.
Vegl. *mil*; rtr. *meil*; it. *miele*; sard log. *mele*; fr. *miel*: prov. cat. *mel*; sp. *miel*; port. *mel*.
Der.: † *mierărie* (Iorga, Studii, IV, 19) „lieu où l'on vend du miel“ || *mieros* „doux comme le miel, mielleux“ (cat. *melos*; vsp. *meloso*).

1104. **MIERLĂ**, sb. f. „merle“—trans. *mirlă*, Oaş *ńirlă* || ir. *merlę*; megl. *ńerlă*; ar. *ńirlă*.
Lat. MĔRULA,-AM; forma regulată **miarlă* a fost înlocuită cu *mierlă* probabil sub influenţa formelor diminutivale des întrebuinţate *mierluţă*, *mierliţă*, etc., precum şi a masculinului *mierloi*, în care diftongul *ia* ne mai fiind accentuat trebuia normal să treacă la *ie*.
Vegl. *mjarla*; it. *merla*; morv. *mjerlę* (fem.), Blonay *merla*; sard *merula*; prov. cat. *merla*; sp. *mierla*; rtr. *merl*; fr. *merle*: port. *melro* < MĔRULUS,-UM.
Der.: dim. *mierluţă*; *mierliţă*; *mierluşoară* şi *mierlişoară* (Marian, Ornit. I, 291); *mierluşcă* (Marian, ibid.: Vasiliu, Cînt. 5, 62); *mierloşiţă* (Marian, Sărb. I, 147) || *mierloi* „merle mâle“ || *mierlească*, Vîlcea *mierlesc* (Vîrcol, Gr. Vîlc. 96) „sorte de raisin“.

1105. **MIEZ**, sb. n. „milieu“ (în expresiuni ca: *miezul iernii*, *miezul verii*, *miezul nopţii*, *la miez de cale*); „mie du pain, pulpe des fruits“ || ir. *ml'ez* (*mež*); megl. *ńez*; ar. *ńedz*.
Lat. MĔDIUM; *ž* din ir. *mež* e datorit influenţei slave (vsl. *mežda*, etc.).
Vegl. *mis*; rtr. *mez*; it. *mezzo*; fr. (*par*)*mi*, vfr. *mi*; prov. *meg*; cat. *mig*; port. *meio*.
Der.: *miezos* „qui a de la mie, pulpeux“ || trans. *miezuină* „limite entre deux champs, espace libre entre deux maisons“ (Molnar, Sprachl. 371; Rev. cr.-lit. IV. 145; WgJb. IV, 329; format după vsl. *meždina*, rus. межи́на).

1106. **Miazăzi**, sb. f. „midi (point cardinal)“ || ar. *ńadză dzuă* „midi“ || < MĔDIAM DIEM alb. *mjezditę*; it. *mezzodì*; fr. *midi*; prov. *megdia*; cat. *mig-dia*; port. *meiodia*.

1107. **Amiazi** (*amiază*), sb. f. „midi (milieu du jour“) — trans. *amiadz* „repas de midi“ (I. Popovici, Rum. dial. I, 161, 162); vr. mold. băn. bucov. *amiazăzi* || megl. *ńazăţi* „midi (milieu du jour et point cardinal“); *ńazĭ* „midi (milieu du jour)“, *ńază* „midi (point cardinal)“ || < AD MĔDIAM DIEM || dial. *namiaz*, *nămiezi*, băn. *nămńadzădz* „midi (milieu du jour)“ || trans. *amiezăza* (Reteganul, Pov. pop. 22, 207), *mezeza* (Frîncu-Candrea, Munţii apus. 102), *amezi* „déjeuner“ (Tocilescu, Mat. 688; I. Popovici, Rum. dial. I, 161); „reposer à l'ombre pendant les heures chaudes de la journée (en parl. des troupeaux“ (Pamfile, Jocuri, II, 130); *amieza* (Barcianu) „déjeuner“.

1108. **Miază-noapte**, sb. f. „nord“; bot. „melampyrum arvense, m. nemorosum“ || ar. *ńadză-noapti* || < MĔDIAM NOCTEM || alb. *mjeznatę*; it. *mezzanotte*; fr. *minuit*: prov. *meia nuech*; cat. *mija-nit*; port. *meianoite*.

1109. **Meriză** *(mereze, merez)*, sb. (dial.) „endroit ombragé où reposent les moutons pendant les heures chaudes de la journée“ (Teodorescu, P.pop. 41; Rev. cr.-lit, IV, 87; Tribuna, 1890, 366; WgJb. VI, 78; Viciu, Glos. 59) || megl. *mirindz*; ar. *(a)miridz* || < MERĪDIES,-EM, cu schimbare de declinaţiune; în forma megl. intercalarea lui *n* e datorită influenţei lui *mirindi* | friul. *mirie*; it. *meriggio*: Val Anzasca *marič*, monferr. *ambrizz*, march. *imbriğğ* „a meriggio“, sic. (Nicosia) *miriu* || *merizuş*, *meriziş* (Frîncu-Candrea, Munţii apus. 102), Sălagiu *merezîşt'e* şi *merezîşt'ină* (Tribuna, 1890. 366) „même sens que *meriză*“.

1110. **Meridza** (Oaş), vb. „reposer à l'ombre pendant les heures chaudes de la journée (en parl. des moutons“) || megl. *mirindzari*: ar. *(a)miridzare* || < MERĪDIARE || alb. *merdzeń*: friul. *miriá;* it. *meriggiare*: sard log. *meriare* || Oaş *meridzătore* „même sens que *meriză*“.

1111. **Jumătate**, sb. f. „moitié“—dial *jumate* || ar. *ğumitate* || < DĪMĬDIETAS

BDD-B132-14 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:45 UTC)

-ATEM + alb. *gümes* (cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 295) || *(in)jumătăți*, †*(in)jumătăța* (Coresi, Caz. 1581, 113; Biblia 1688, Num. XXXI, 36, 42, 43, 47; Lex. Bud.; Gaster), ar. *ngumiticari* (Dalametra) „couper en deux".

1112. **Mijloc,** sb. n. „milieu, moyen" —dial. *miljoc* || ir. *mezloc*: megl. *mejluc*; ar. *ńoldzuc* || <MĔDIUS LOCUS; înlocuirea lui *z* cu *j* se explică fie prin influența slavicului *mežda*, fie prin asimilarea lui *z* cu *č* la forma de pl. **mizloace* || fr. *milieu*; prov. *megloc* || dim. *mijlocel*, ca adj. „de condition moyenne" (Iarnik-Bîrseanu, Doine, 514) || *mijlociu* „du milieu, moyen", megl. *mijlucan*, ar. *ńijlucan*, *ńolgican* (Dalametra) „le second de trois enfants" || *mijlocar* „du milieu, moyen" (Cătană, Pov. I, 78, 82); „traverse de la scie" (Damé, Term.) || *mijlocaș* „paysan de condition moyenne, moins riche; cheval moyen" (Tiktin) || †*mijlocie* „intermédiaire, intervention" (Tiktin) || *mijloci* „intervenir, s'entremettre"; *mijlocitor* „intermédiaire, entremetteur".

1113. **Primez** (băn. trans.), sb. „mur mitoyen, cloison; barre qu'on met dans les écuries pour séparer deux chevaux" (Viciu, Glos. 71) || <PERMEDIUM || comp. fr. *parmi*; it. *tramezzo* „Scheidewand. Zwischenwand" || † *împremiedza* (Ps. Sch. LIV, 24; CI, 25) „diviser en deux, retrancher la moitié"; băn. *împrimezat* „contigu" (comp. it. *tramezzare*).

1114. **Măduvă,** sb. f. „moelle"—Mehedinți, Fălciu *mădúhă* (Gr. n. I, 304), băn. *mădú(h)ă*, *mădúgă*, *modú(h)ă*; †*măduhă* (Dosoftei, Ps. vers. 211, 385; Biblia 1688, Num. XXIV, 8; Varlaam și Ioasaf 95; Gaster) || megl. *miduă*; ar. *măduă* „moelle, cerveau; raison" || <MEDULLA,-AM, devenit *măduă* > *măduuă* > *măduvă*; în unele părți între vocalele în hiat s'a desvoltat *-h-*, *-g-* în loc de *-v-*; schimbarea de accent *mădúvă* (cum se mai zice în unele părți) > *mă'duvă* se explică prin influența formei asemănătoare în fonetism *văduvă*; schimbarea aceasta de accent apare și în alte forme romanice (cf. Zauner, Rom. Forsch XIV, 350), dar acolo e datorită altor cause; cît privește înțelesul ar. de „cervelle, raison", el e datorit poate influenței ngr. μυαλόν „esprit, jugement", deși același înțeles apare și în alte forme romanice (v. mai jos) || rtr. *miguogl*; it. *midolla*, tar. *midoḍḍa* „cervello, ingegno", sic. *miduḍḍa* „midolla, cervello"; sard log. *meuḍḍu*: fr. *moelle*; prov. *mezola*, nprov. *molo* „moelle, cervelle"; cat. *medula*; sp. *meollo* „cerveau"; port. și galiț. *miolo* „moelle, cervelle" || *măduros* „qui contient de la moelle" (comp. medullosus: fr. *moelleux*; prov. *mezolhos*; cat. *medulos*; port. *mioloso*).

1115. **Mădular,** sb. n. „membre"—dial. „vrille" (Tiktin); „cheville ouvrière" (Damé); băn. „clou servant à fixer les jantes" || ar. *mădular* „membre; occiput" || <*MEDULLARIUM, sau poate din adj. MEDULLARIS cu schimbarea terminațiunii (cf. *Degetar*).

1116. **MÎINE,** adv. „demain" || ir. *măre*; megl. *moĭni*; ar. *mîne*.

Lat. MANE.

It. *mane* „matin"; vfr. *main*: prov. *man* „matin".

Der.: megl. *moĭnista* „lendemain" || trans. *mîńe alaltă* (WgJb. VI, 78; Șez. III, 53) „après-demain" || băn. *mîńedzi* „demain".

Poimîine, v. *poi*.

1117. **Dimineață,** sb. f. „matin" || ir. *demareță*; megl. *dimineță*; ar. *dimneață* || <*MANĬTIA,-AM, la care s'a alipit prepoziția *de* mai întîi în locuțiunea adverbială *de* **mîneață* (comp. *de seară*) și aceasta s'a contopit mai tîrziu într'un singur cuvînt, devenind substantiv: *demîneață* s'a schimbat în *demineață* prin trecerea normală a lui *-î-* aton la *-i-* cînd în silaba următoare se afla *e*, iar *demineață* a devenit mai tîrziu *dimineață* prin asimilarea lui *e* din prima silabă cu *i* din silaba următoare || rtr. *damaun*; it. *domani*; fr. *demain*; prov. *daman*; cat. *demá* || dim. *dimineçioară* (Marian, Nunta, 323) || *azdimineață*, băn. *astămińeață* „ce matin" (forma băn., dacă cumva nu e o contragere din *astădimineață*, cuprinde poate pe mai vechiul **mineață*).

1118. **Mîneca,** vb. „se lever de grand matin" (deseori și ca refl.) <MANĬCARE

BDD-B132-14 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:45 UTC)

|| alb. *mɛngoń* || *pe* (*de*, *la*) *mînecate*, megl. *mănicat* „de grand matin“ || *mînecătoare* „veille de la Saint-Georges“ (R.-Codin, Cuv. Musc. 50; Sărb. 58); † *de* (*din*) *mînecuş* (Dosoftei, Ps. vers. 165, 241) „à la pointe du jour“.

MIJLOC, v. *miez*.

1119. **MÎNA**, vb. „mener, conduire, (spéc. les chevaux, les bœufs), diriger“ || ir. *mirâ*; ar. *minare* „remuer“.
Lat. MĪNARE.
Vegl. *menuor*; rtr. *mner*; it. *menare*; fr. *mener*; prov. cat. *menar*; înţelesul romînesc de „conduire les animaux“ apare şi în fr. prov. şi dialecte it. (comp. cal. *minare* „stimolare una bestia“).
Der.: *mînător* „qui mène, etc.“; băn. „Alcor, étoile de la Grande Ourse“; *mînătură* „action de mener, etc.“ (rtr. *mnadüra*; vfr. *meneüre*) || *mînaci* „conducteur de bestiaux“.

1120. **MÎNĂ**, sb. f. „main, bras; poignée“ — † *mînu*; o urmă a acestei forme se mai păstrează azi în pluralul dialectal *mîn* (Marian, Desc. 143; Tiktin) şi *mînuri* || ir. *mărę*; megl. *mọnă*; ar. *mînă*.
Lat. MANUS,-UM.
Vegl. *mun*; rtr. *maun*; it. *mano*; sard log. *manu*; fr. *main*; prov. *man*; cat. *ma*; sp. *mano*; port. *mão*.
Der.: dim. *mînuţă* (sic. *manuzza*); *mînişoară* || *mănuşe* „anse; gant; partie du métier de tisserand“ (Viciu, Glos. 58), *mănuşe de cînepă* „poignée de chanvre“, megl. *mănuşă*, ar. *mînuşă* „anse“ (pentru înţelesul de „gant“ comp. alb. *dorɛzɛ* „Handschuh“ < *dorɛ* „Hand“); *mînuşiţă*, ar. *măşiţă*, ar. *mîşotă* (Dalametra) „petite main“ || *amînă* „à la main, dans la main“ (comp. prov. *a man*) || *mînui* „manier, manipuler“ || megl. *mọĭniri* „lancer avec la main“ || *îmmîna* „remettre en mains“ || *indemînă* „commode, commodément, à la portée de la main, sous la main; à l'aise“. † sb. „commodité; occasion, moment favorable“ (Tiktin: Iorga, Studii, VI, 85; X, 146); † *îndemîna* „prêter secours, prêter son appui, faciliter, procurer“ (Cantemir. Hron. 342); † *a se îndemîna* „se prêter“ (Tiktin), „avoir à sa disposition, se procurer“ (Cantemir, Hron. 300); *îndemînare* „habileté, adresse“; *îndemînatec* „habile, adroit“ (comp. vfr. *endemanier* „expérimenté“); *îndemînos* „commode“ (Tiktin; Teodorescu, P. pop. 153; Marian, Sărb. I, 44); *neîndemînă* „incommode, incommodément“; *neîndemînare* „inhabileté, maladresse“; *neîndemînatec* „inhabile, maladroit“ || Mehedinţi *a se premîna* „passer d'une main dans une autre“ || Impr.: rut. индимина „nöthige Sache“.

1121. **Mănată** (megl.), sb. f. „poignée, ce que peut contenir la main“; ar. *m(i)nată* < *MAN(U)ATA,-AM || rtr. *mnada*; it. *manata*; vfr. *manée*; prov. *manada*; cat. sp. port. *manada*.

1122. **Mînar** (ar.), sb. m. „agneau apprivoisé à manger de la main et qui suit partout son maître“ < MANUARIUS, -UM < MANUARIUS,-A,-UM || vfr. *manier*; prov. *manier* şi cat. *maner* „apprivoisé“; sp. *manero*; port. *maneiro* „zahm, aus der Hand fressend“ (comp. it. *mannerino* şi sard log. *manale* „castrato giovine e grasso“) || Impr.: alb. *manar*; ngr. μανάρι.

1123. **Amnar**, sb. n. „briquet; pièce d'arrêt au métier de tisserand; traverse de la ridelle du char; poutre destinée à relier plusieurs solives dans une construction ou dans la charpente d'un moulin“ — Gorj, mold. *amînar* || megl. *mănar* „briquet, manche (d'un couteau)“, *amnar*; şi ar. *mînar* „briquet“; ar. *mînare* (f.) „manche (d'un couteau)“ || < MANUALE (cf. *Degetar*); *a-* din dr. şi megl. se explică prin influenţa locuţiunii adverbiale *a mînă* || dim. *amnăraş*; *amnăruş* (Şez. V, 25); *amnărel* (Corcea, Bal. 127) || Haţeg *a se amnări* „se griser“ (Rev. cr.-lit. III, 86).

1124. **Mînecă**, sb. f. „manche“ || ir. *mărekę*; megl. *mọnică*; ar. *mînică* || < MANĪCA,-AM || alb. *mɛngɛ*; rtr. *mangia*: it. *manica*; sard *maniga*: fr. *manche*: prov. cat. *manega*; sp. port. *manga* || dim. *mînecuţă* || *mînecar* „vêtement court avec manches porté par les paysans“.

1125. **Mănunchi**, sb. n. „poignée, manche; faisceau“ — † *munuchi* (Biblia

BDD-B132-14 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:45 UTC)

1688, Exod. XII, 22); dial. *mănunche, mărunchi, mărunche* || ar. *mînu(n)cl'u* „poignée, botte: mélèze“ || < MANUCLUS, -UM „manipule, poignée“ (= clas. MANIP(U)LUS; cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 161) || friul. *manoli*, sprs. *manuilg*; vit. *manocchio*, Subiaco *manukk'u*, teram. *manukk'ę*; sard log. *mannuju*; vfr. *manoil*; prov. *manolh*; cat. *manoll*; sp. *manojo*; port. *molho*, galiț. *monllo* (comp. sav. *manöl'e*, elv. *manol'e* „poignée, anse“ < *MANUCULA) || abruzz. *manoppię* < *MANUPLUS || dim. *mănunchel* (Dosoftei, Ps. vers. 441: Sevastos, Cînt. 49; 154; Șez. VII. 37; WgJb. IX, 211; Tocilescu, Mat. 1259); *mănunchiaș* (R.-Codin, Cînt. 23) || *immănunchia* „réunir en un faisceau“.

1126. **MÎNC** (băn.), adj. „mutilé“; ca sb. „creux de la plante du pied“.

Lat. MANCUS,-A,-UM.

Alb. *mɜnk*; it. *manco*; vfr. prov. cat. *manc*; sp. port. *manco*.

1127. **MÎNCA**, vb. „manger“ || ir. *măncă*; megl. *măncari*; ar. *mîncare*.

Lat. *MANDĬCARE (= clas. MANDUCARE); formele de ind. pres. *mănînc, mănînci*, etc. (comp. prov. *manenc*) sînt nelămurite.

(Vegl. *mančuor;* rtr. *manger*; it. *mangiare*); sard log. *man(d)igare*; fr. *manger*; prov. *manjar*; (cat. *menjar*; port. *manjar*).

Der.: *mîncare* „action de manger, manger, mets, plat“; dim. *mîncărică*; *mîncărioară* (WgJb. III, 321); *mîncăriță* (Șez. VII, 22); *mîncăruşe* (Reteganul, Pov. pop. 72, 202; Pilde 26); *mîncător* „mangeur“, ar. *mîcitor* (Dalametra) „gourmand, glouton“; ar. *mîcitoari* (Dalametra) „jour gras“ (comp. prov. *manjadoira*); *mîncătură* „action de manger“ (Alecsandri, P. pop. 188), „crampes d'estomac“ (Șez. IV, 22), „démangeaison“ (Zanne, Prov. II, 236); „érosion“; †gain illicite, abus“ (Cuv. d. bătr. I, 350; Letop. II, 235; Iorga, Studii, VI, 215), megl. *măncătură*, mets, plat“, ar. *mîcătură* „démangeaison“ (sic. *mančatura*; vfr. *mangeüre*; nprov. *manjaduro*) || *mîncătorie* „gain illicite, abus“ || *mîncăcios, mîncău*, ar. *mîncătoiŭ* „gourmand, glouton“ || *mîncărime* ar. ~, „démangeaison“ || ar. *primîcari* (Dalametra) „manger trop tôt“.

MINCIUNĂ, v. *minți*.

1128. **MÎNEA**, vb. „s'arrêter qq part pour y passer la nuit, passer la nuit“ — † „rester, demeurer“ (Paliia, Gen. I, 19, 24); pf. † *maș*, part. *mas*.

Lat. MANĒRE, MANSĪ, MANSUM (cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 193; Rönsch, Semasiol. Beitr. III, 58).

Alb. *mɜnoń*; rtr. *manair*, în spec. „im Freien übernachten (vom Vieh)“; v it. *manere*; vfr. *manoir*; prov. *maner*; (sp. *manir*); vport. *maer*.

1129. **Mas**, sb. „le fait de s'arrêter qq part pour y passer la nuit; couchée“ || ar. *mas* „lieu où reposent les brebis pendant la nuit“ || < MANSUM || it. *maso*; vfr. *mes*, lor. *me*; prov. cat. *mas* || Oaș *măsălui* „passer le temps, rester qq part“.

1130. **Rămînea**, vb. „rester, demeurer; l'emporter sur, évincer qqn“ — part. *rămas*, Mehedinți *rămăns*, băn. *rămînat, rămînut*; vr. băn. pf. *rămaș* || ir. *rămărę* (pf. *rămaș*, part. *rămås*); megl. *rămăniri* (pf. *rămaș*; part. *rămas*); ar. *armîneari*, *arminiri* (pf. *armașŭ*; part. *armas*) || < REMANĒRE,-MANSĪ,-MANSUM || rtr. *rumagnair*; it. *rimanere*; vfr. *remanoir*, *remaindre*; prov. *remaner*; cat. *remanir*, *romandre*; sp. *remanecer* || *rămas, rămășag* „pari“; *a se rămăși* „parier“ || *rămășiță*, ar. *armîsîtură* (Dalametra) „reste, résidu“ || Impr.: ung. *ramasica* (Szinnyei, 256).

MÎNECA, v. *mîine*.

MÎNECĂ, v. *mînă*.

1131. **MÎNGÎIA**, vb. „caresser, consoler“ — †„tromper, séduire“.

Lat. *MANGANEARE < gr. μάγγανον „philtre“; forma aceasta face parte din cele cîteva cuvinte de origine greacă ce au pătruns de vreme în latina balcanică; ea stă în legătură cu diferite noțiuni privitoare la vrăjitorie și înțelesul primitiv trebue să fi fost „ensorceler qqn par un philtre“; din acesta s'a desvoltat cel vr. de „séduire“ (comp. abruzz. *manganellę* „fourberie“) care prin atenuarea noțiunii pejorative a primit înțelesul actual.

Der.: *mîngîiere* „action de caresser,

BDD-B132-14 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:45 UTC)

de consoler, consolation"; *mîngîietor* „qui caresse, qui console"; *mîngîietură*„ caresse, consolation" || *mîngîios* „caressant, consolant" || *nemîngîiat* „non consolé, inconsolable".

1132. **MINTE**,sb. f.„intelligence,esprit, raison" || megl. *minti*; ar. *minte* (la pl. *minţă* şi „tempes").
Lat. MENS, MĔNTEM.
Alb. *mẽnt*; it. sard *mente*; vfr. prov. *men*; sp. *miente*; port. *mente* (comp. rtr. *immaint*).
Der.: ar. *mindează* (Dalametra) „intelligence remarquable" || *mintos*, mold. *minteos*, ar. *mintios* şi *minduos* (Dalametra) „sage, raisonnable" || ar. *mintimen* „sage, raisonnable"; ar. *mindiminil'ă* (Dalametra) „sagesse" || ar.*mintuire* „penser" || *cuminte* „sage, raisonnable": *cuminţie*, *cuminţenie* „sagesse,prudence"; *cuminţi* „assagir" || *aminte*, în expr.: *a(-şi)aduce aminte*, ar. *ş-aduţire aminte* „(se) rappeler" || *(a-şi) aminti* „(se) rappeler", *amintire* „souvenir", *amintitor* „qui rappelle (au souvenir") sînt de formaţiune recentă.

1133. **Aimintrea** (*aimintrelea*),vr. dial. adv. „autrement, d'ailleurs"; băn. *ăiimitra*, *ăiimitrea*, *ăimitrea* || megl. *l'umintrea*, *l'umintrulea*; ar. *al'umtrea*(*luĭ*), *al'umtrelea* || <ALIA MENTE; fonetismul formelor băn. megl. şi ar. nu e lămurit.

1134. **Altmintrelea** (*altminteri*), adv. „autrement, d'ailleurs"—dial. *amintrelea*, *aminteri* (resultate din fusiunea lui *altmintrelea*, *altminteri* cu *aimintrelea*, *aimintrea*)<ALTERA MENTE || it. *altrimenti*, vvic. *altramentre*; fr. *autrement*; prov. *autramen*.

1135. **MINŢI**, vb. „mentir" || ir. *minţi*; megl. *minţiri*.
Lat. MENTĪRE.
Rtr. *mentir*; it. *mentire*; fr. prov. cat. sp. port. *mentir*.
Der.: *desminţi* „démentir".

1136. **Minciună**, sb. f. „mensonge" || megl. ar. *minciună* (ar. şi *minciune*) || *MENTITIO,-ONEM, devenit MENTIO, formă atestată în CGL. II, 128 || prov. *mentizon* || col. ar. *mingĭunami* (Dalametra) || *mincinos*, vr. mold. *minciunos*, megl. ar. *minciunos* „menteur, mensonger, faux" || megl. *minciunari*, ar. *minciunare* „mentir".

1137. **MIRA**, vb.„étonner,surprendre" —mold. băn. *a se miera* (WgJb.III,321); prezenţa lui *-ie-* se explică probabil în felul următor: alături de *mir*, resultat normal din m i r o r, a existat **mera* < m ī r a r e, unde *-ī-* ne mai fiind accentuat a trebuit să treacă normal la *-e-*; din fusiunea lui *mira* cu **mera* s'a ajuns în graiul din Moldova şi Bănat la forma mixtă *miera* || ir. *mirâ*; megl. *ñirari*; ar. *ñirare* (refl.).
Lat. MĪRARE „s'étomer; admirer, regarder avec admiration"; numai în romîneşte s'a păstrat înţelesul de „(s')étonner", pe cînd în toate celelalte limbi romanice s'a desvoltat din înţelesul secundar „regarder avec admiration" acela de „regarder, observer, viser".
Rtr. *mirer*; it. sard *mirare*; fr. *mirer*; prov. cat. sp. port. *mirar*.
Der.: *mirare* „surprise"; *mirătură* „action d'étonner" (sp. *miradura*) || †*mirăciune* (Cipariu, Princ. 221) „étonnement" (comp. m i r a t i o) || ar. *ñiră* „étonnement" || Mehedinţi, trans. *mirăzenie* (Lex. Bud.; Frîncu-Candrea, Munţii apus. 266, 270; Conv. lit. XX, 1013) „chose étonnante, merveilleuse, curiosité".

1138. **Minune**, sb. f. „merveille, miracle"—† *menune* (Mărg. 169[a]); băn. *menune*, *ñenune*<**MĪRIO,-IONEM*; pentru formaţiune, comp. *botejune* || † *a minune* „à merveille merveuillesement" || *minuna* „étonner, émerveiller"; *minunat*, †*mierurat* (Cod. Vor.) „étonnant, merveilleux"; *minunăţie* „merveille, miracle" || *minunea*, *minuniţă* „oiseau mystérieux dont le chant serait, d'après les croyances populaires, de mauvais augure" (Marian, Ornit. I, 433, 435); „rossignol" (Gaz. Tr. 1887, 264) || †*îmmirura* (Ps. Sch. XV, 3; XVI, 7; XXX, 22), † *îmminuna* Dosoftei, V. Sf. 26 sept.) „(s')étonner".

1139. **MÎRCED**, adj. „flétri, fané" — Mţ. Sucevei (Şez. III, 70) *mîlcid*, Bihor *mîlcez* (Rev. cr.-lit. IV, 145), influenţat poate de *vîlced*.
Lat. MARCĬDUS,-A,-UM; prezenţa lui

BDD-B132-14 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:45 UTC)

-î- se explică prin influenţa vb. *mîrcezi* < *mărcezí*.

Der.: Mţ. Sucevei *mîlcigai* (după *mucigai, putregai*) „pourriture“ (Şez. III, 70) || *mîrcezi* „flétrir, faner“ (prov. *marcezir*).

MIŞEL, v. *measer*.

1140. **MIŞINĂ**, sb. f. „foule, fourmilière, grouillement, fourmillement; provisions d'hiver“ (Pann, Pov.vorb. III, 72) — vr. Mehedinţi, Oaş „provisions d'hiver qu'amassent les rats et les souris“ (Cantemir, Ist. ier. 191); Bihor „terrier où les rats amassent des provisions“ (Rev. cr.-lit. IV, 338); *míşună* (Delavrancea, Sult. 89; N. D. Popescu, Basme, I, 7); mold. *mîişînî* (Şez. V, 106) „provisions d'hiver“.

Lat. MĔSSIO,-ONEM „moisson“, devenit **măşune*, de unde, prin asimilarea vocalelor **muşune*, din care apoi *mişină*, *mişună* sub influenţa formelor verbale **mişina* şi *míşun* (v. mai jos). Cît priveşte înţelesul, constatăm că sensul general de „moisson, récolte“ s'a restrîns mai întîi la acela de „provisions d'hiver“, mai special „provisions d'hiver amassées par les rats“, de unde s'au desvoltat treptat înţelesurile de „amas — tas — foule — fourmilière“ [Candrea].

Vlomb. piem. *messon*, vgen. *messom* (Arch. glott. XV, 68), sic. *mišuni;* fr. *moisson*; prov. *meison*, fr.-prov. *mušunę* (Arch. glott. XII, 43).

Der.: *mişun* (Odobescu, Scrieri, III, 185) „hamster, animal réputé pour les considérables provisions de grains qu'il amasse dans son terrier“; trecerea înţelesului de „amas de provisions“ la acela de „animal qui amasse des provisions“ s'a întîmplat ca şi la cuvîntul *moşoroi* (v. acest cuv.), unde schimbarea s'a produs în sens invers; dim. *mişunel* (Cihac) „hamster“.

1141. **Mişuna**, vb. „grouiller, fourmiller“ — *muşina* (Poenar, Vocab. I, 712; Codrescu, Dicţ. II, 849; Conv. Lit. XX, 399); *mişui* (prin schimbarea conjugaţiunii dela *mişui*, pers. 1-îi refăcută din pers. 2-a *mişui*, în loc de *mişuni*); băn. *mişíni* „se réunir en quantité, s'entasser“ < *MESSIONARE „faire la moisson“ < MESSIO; forma normală trebuia să fie la ind. pres. **meşún*, **măşún*, şi prin asimilarea vocalelor **muşún*, iar la inf. **meşina*, prin reducerea lui *-iu-* aton la *-i-* (cf. *leşina*, *ruşina*, etc.); prin asimilarea vocalelor a resultat din acesta din urmă **mişina*, care, încucişîndu-se cu **meşun*, **muşun*, a dat naştere lui *mişuna* şi *muşina* || piem. *messoné*, vgen. *mesonar* (Arch. glott. XV, 68); fr. *moissonner*; prov. *meisonar*, fr.-prov. *mušuná* (Arch. glott. XII, 46).

MISTREŢ, v. *meşte*.

1142. **MIŢ** *(miţă)*, sb. n. (f.) „laine des agneaux tondus pour la première fois, laine agneline“ || ar. *ñiţ(ă)*, şi ca adj. în *per ñiţ* „laine d'agneau“.

Lat. *AGNĪCIUS,-A, UM „d'agneau“ < AGNUS [Lex. Bud.]; cuvîntul trebue să fi fost la început adj., zicîndu-se *lînă miţă* „laine d'agneau“, de unde apoi, prin omiterea substantivului, *miţă*, din al cărui pl. *miţe* s'a refăcut sg. *miţ* (comp. fr. *agneline* „laine d'agneau“, din *laine agneline*); în ce priveşte fonetismul, v. *miel*.

Prov. *agnis*, nprov. *anisse* „laine d'agneau“.

Der.: *miţos*, ar. *ñiţos* (Dalametra) „avec la laine frisée, comme celle des agneaux“ || *miţui*, *miţi* (Marian, Ins. 402; Tiktin) „tondre pour la première fois la laine des agneaux“; *miţuit*, *miţuială* (Teodorescu, P. pop. 592, 597) „tonte des agneaux“.

Împr.: rut. мицка „Vliesseines Lammes; Lammfellmütze“ > мицкóвий „aus Lämmerwolle“.

1143. **MOALE**, adj. „mou, tendre“ || ir. *mole;* megl. *moali*; ar. *moale*.

Lat. MOLLIS,-E.

Rtr. *mol*; it. *molle*; sard log. *moḍḍe*; fr. *mou*; prov. *mol*; cat. *moll*; sp. *muelle*; port. *molle*.

Der.: dim. *molişor* (Polizu), bot. *molişoare* „liparis Loeselii“; *moluţ* (Lex. Bud.) || *molatec* „mou, mollasse, apathique“ || *moliu*, băn. *molîn*, *molătău* (Şez. V, 171) „mou, mollasse, apathique“ || Mehedinţi *moloman* „de tempérament apathique“, mold. „sot, niais“ (Pamfile. Cimil. 47) || *molicios* (Costinescu; Polizu) „mou, mollasse“ || ar. *molav* şi *mulascu* (Dalametra) „mou,

BDD-B132-14 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:45 UTC)

mollasse“ || megl. *molac* „mou, mollasse“ || *moaleș* (Jipescu, Răur. 127) „mou“; *moleși* „amollir“; *moleșitor* „amollissant“; *moleșitură*, *moleșeală*, *moloșeală* (Tocilescu, Mat. 580, 603, 645) „mollesse, langueur; amollissement“; vr. dial. *moloșa* (Tiktin) „amollir; attendrir“ || *moloșag*, *moleșag* (Voronca, Dat.-cred 437; Pamfile, Joc. II, 155; Șez. IV, 120; VI, 33; Marian, Ins. 531) și *moleșniță* (Pamfile, ibid.) „temps lâche, dégel“; *moloșag* (Marian, Sărb. I, 120) „chaleur lourde“ || *moliciune*, *molătate* (Lex. Bud.; Tiktin) „mollesse, apathie“.

Impr.: ngr. μόλαβους „schwerfällig in der Bewegung“ (G. Murnu, Lehnw. 32).

1144. **Molcel**, adj. „mou, mollet“ (Lex. Bud.) — *mulcel* (Lex. Bud.), *molicel* (Polizu; Costinescu) < MOLLĬCĔLLUS,-A, -UM || vit. *mollicello*, vtrev. bellun. *molesel*, sic. *muḍḍiceḍḍu*; sard log. *moḍḍigeḍḍu* || *molicică* „un peu molle, mollette“ || †*molceluș* (Cantemir, Ist. ier. 107; Div. lum. 98), *molcăluș* (Costinescu, Voc. II, 111), *molcăluț* (Costinescu; Onișor, P. pop. 10; Pamfile, Joc I, 127; Ind. 9) || *molcuț* (Lex. Bud.; Polizu; Codrescu, Dicț. II, 819) „un peu mou; mollet“.

1145. **Moleață** (trans.), sb. f. „mollesse“ (Lex. Bud.), „herbe molle“ (Giuglea, Cerc. lex. 16) < MOLLĬTIA,-AM || it. *mollezza*; fr. *mollesse*; prov. *molesa*; cat. *mollesa*; vsp. port. *molleza*.

1146. **Muia**, vb. „amollir; tremper, mouiller“ || ir. *mul'å*; ar. *mul'are* || < *MOLLIARE || alb. *mul'oń*; rtr. *möglier*; istr. (Valle) *mujá*; ven. *moǧar*; fr. *mouiller*; prov. *molhar*; cat. *mullar*; sp. *mojar*; port. *molhar* || *muietură*, ar. *mul'itură* (Dalametra) „action d'amollir, etc.“ (prov. *molhadura*; cat. *mulladura*; sp. *mojadura*; port. *molhadura*) || *îmmuia*, megl. *anmul'ari* „amollir; tremper, mouiller“ (bol. *immujär*; prov. *enmolhar*).

1147. **Mol'ŭ** (ar.), adj. „mouillé, trempé“ < *MOLLIUS,-A,-UM; comp. ca formațiune *levius || rtr. *mögl*; ven. vic. *moǧo*, mant. regg. bol. mir. cremon. *moj*, com. mil. piem. piac. parm. *möj*, Bormio, *mol'*, sic. *moǧǧu*, toate cu înțelesul de „mouillé, trempé“ și ca subst. „humidité, temps humide“; Grand' Combe *muj* „humidité“, sav. *mol'ę* „terrain marécageux“; prov. *molh* „humidité“; sp. *mojo* „Brühe“; port. *molho* „Brühe“, *molha* „Einweichung; Regenguss“ || *amoi*, în expr. *a pune amoi* „mouiller, tremper les peaux“, ar. *amol'ŭ* „mouillé, trempé“ (rtr. *metter a mögl* „tremper“, și tot în legătură cu verbul: ven. *a moǧe*, mant. regg. bol. mir. *a moj*, com. mil. piem. piac. *a möj*, pad. *a moǧa*, Bormio *a mol'*; sard log. *amożu*, sass. *amol'u*, gall. *ammol'u*; nprov. (Nice) *a müej*; comp. și tar. sic. *ammueḍḍo*, *ammoḍḍu* „nell' acqua“, *mettiri ammoḍḍu* „tenere molle, macerare“; sp. *á remojo* „trempé“) || *moiște* „mare, bourbe, flaque“, băn. „tempe“ (Popovici, P. pop. 13; Hodoș, P. pop. II, 52); *moiștină* „mare, bourbe, flaque“ || *moină* „temps lâche, mou, dégel, temps pluvieux; terre labourable, c.-a.-d. amollie par la pluie, le dégel“ (comp. sard log. gall. *moḍḍina* „spruzzo, spruzzaglia“; nprov. *moulino* „terre molle“; sp. *mollina* și port. *mollinha* „feiner Staubregen“; pentru înțeles mai comp. it. *molliccio* „Feuchtigkeit, feuchtes Wetter; feuchter Boden“; (*a se*) *moina* (Cihac) „se dégeler“ (comp. sard log. *moḍḍinare*; sp. *mollinar* și port. *mollinhar* „fein regnen, sprühen“); *moinos* „humide (en parl. du temps), pluvieux“ (comp. port. *mollinhoso* „feucht, regnerisch“).

1148. **MOARĂ**, sb. f. „moulin“ || ir. *morę*; megl. ar. *moară*.

Lat. MOLA,-AM.

It. *mola*, înțelesul romînesc apare în dialectul din Castro dei Volsci (Studj rom. VII, 235); sard *mola*; fr. *meule*; prov. *mola* „meule; moulin“; cat. *mola*; sp. *muela*; port. *mó*.

Der.: dim. *moricică*; *morișoară* (Iorga, Studii, VI, 496); *morișcă* „moulinet, crecelle“; dim. *morișcuță* (Marian, Ins. 23); ir. *moriță* || *morărit* „droit sur la mouture“.

1149. **Morar**, sb. m. „meunier“; zool. „tenebrio molitor“ (Marian, Ins. 67) — vr. dial *murar* (Iorga, Studii, XIII, 158; An. Car.; Tocilescu, Mat. 1560) || megl. ar. *murar* || < MOLARIUS,-UM || vfr. *molier*, sav. *mlero*, Blonay *mo-*

BDD-B132-14 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:45 UTC)

lare; cat. *moler* || dim. *morărel*; *morăraş* (Gr. n. I, 509, 551) || *morăreasă*, *morăriţă*, ar. *murară* (Papahagi, Lit. pop. 96) „meunière“ || *morăresc* „de meunier“.

1150. **Mununǎ** (trans. băn.), sb. f. „couronne de mariée; sommet d'une colline, d'une montagne“ (Lex. Bud.; Marian, Immorm. 490; Viciu, Glos. 61; Gr. n. II, 142; D. Comşa, Album de ţes. 27); alături de această formă întîlnim *murună* şi *munune* (Viciu, ibid.), cel dintîi şi cu înţelesul de „panache“ < *MOLO,-ONEM < MOLA; înţelesul primitiv trebue să fi fost acela de „tas, masse, proéminence, saillie“ din care au putut uşor deriva semnificaţiunile romîneşti; accepţiunea de „tas, masse“ e proprie şi diferitelor forme romanice resultate din m o l a (se poate ca ea să fie resultată dintr'o confusiune cu m o l e s); de altfel în nprov. găsim chiar pentru forma derivată din m o l a un înţeles apropiat de *munună*: *molo* d dat într'adevăr cu semnificaţiunea ae „ancienne coiffure de femme qui svait une grande saillie en avant, foutenue par une charpente de fil de ćer—en Languedoc“ (comp. şi înţelesul de „rouelle de cerceaux“ al aceluiaş cuvînt). Din punct de vedere fonetic derivaţiunea aceasta nu întîmpină iarăşi nici o dificultate: *m o l o n e m a dat mai întîi **murune* şi pe urmă, prin asimilarea lui *r* cu *n* următor (ca în *cunună*, *senin*), *munune*, formă, cum am văzut. păstrată încă, întocmai ca şi cea intermediară *murună*; schimbarea de declinaţiune s'a produs de sigur sub influenţa lui *cunună*, dat fiind asemănarea de înţeles între amîndouă formele || fr. *meulon* (influenţat în fonetism de *meule*, pe cînd în dialecte apare forma normală; comp. anj. *molō*); prov. *molon* || dim. *mununiţă* (Gorovei, Cimil. 22; Viciu, Glos. 61 [Densusianu].

1151. **MOARE**, sb. f. „eau de saumure dans laquelle on a fait fermenter la choucroute“ || ar. *moare* „choucroute“.

Lat. MŪRIA,-AM, cu schimbarea lui -ū- în -ŏ- neexplicată încă.

Rtr. *möja*; it. *moja*; vfr. *muire*, bress. Verdun *möre*, sav. *mwira*. Grand' Combe *mur*, Bournois *mör*, Valais *mwarę*; nprov. *muiro*; sp. *muera*.

Der.: băn. *morugă*, în expr. *morugă de sărat* „trop salé“.

1152. **Mura**, vb. „faire fermenter dans la saumure“ < *MURIARE || Blonay *mweiri* „saler“; comp. sav. *mirjá* „très salé“ || *murături*, pl. trans. *murători* (Lex. Bud.; Viciu, Glos. 61) „chose qu'on a fait fermenter dans la saumure, chose conservée dans du vinaigre“.

MOARTE, v. *muri*.

1153. **MORMÎNT**, sb. n. „tombe, tombeau“ — † *mărmănt* (Ps. Sch. V, 11); † *murmînt* (Cuv. d. bătr. II, 48) || megl. *murmint*; ar. *mărmintu*, *mirmintu*, *murmintu*.

Lat. MONUMENTUM, sau MONĬMENTUM, atestat des în inscripţiuni (alături de acestea latina vulgară a cunoscut forma MOLĬMENTUM, influenţată de m o l i o r; cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 504); înţelesul de „tombe“ apare din epoca latină (cf. Densusianu, ibid. 193); din MONĬMEMTUM devenit de timpuriu m o n ' m e n t u m a resultat **mănmentu*, prin schimbarea lui *on*+ cons. în *în* (v. BSF. I, 28), de unde apoi *mărmăntu*, prin trecerea grupului *nm* la *rm*, întocmai ca în dial. *irmă* pentru *in(i)mă*, etc. (v. *Inimă*); sub influenţa labialei, iniţiala *mă-* a trecut la *mo-* în dr. *mormînt*; forma dialectală *murmint* se explică prin influenţa verbului *a muri*; în ar. *mirmintu* s'a produs asimilarea *ă-i* > *i-i* (cf. Candrea, Elem. lat. 59-60).

Rtr. *molimaint*; Rovigno *mulimento*: vven. vvic. *molimento*, berg. *mulimènt*, vlomb. *molimento*, vgen. *munimento*, *morimento*, sic. *mulimentu*. sard log. *munimentu*; prov. *monimen*, *morimen*; galiţ. *moemento*.

Der.: dim. *morminţel* (Sevastos, Cînt. 268; Tocilescu, Mat. 316; Vasiliu, Cînt. 93) || *îmmormînta* „enterrer“; *îmmormîntare* „enterrement“.

MORTĂCIUNE, v. *muri*.

1154. **MOŞOROI** (*muşoroi*, *muşuroi*), sb. n. „taupinière; taupe“ (Polizu): „fourmilière“ — băn. *moşoroń*, *moşuroń*, *muşuroń*; vr. mold. trans. *muşinoi* (Cantemir, Ist. ier. 191; Molnar, Sprachl. 63; Lex. Bud.); mold. trans. *moşinoi*

BDD-B132-14 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:45 UTC)

(Creangă, Scrieri, II, 133; Stamati, Wb. 510; Tribuna 1890, 369); mold. *moşunoi* (Codrescu, Dicţ. II, 135; Şez. VII, 10); mold. trans. *muşunoi*; sub influenţa acestei forme s'a creat la Sălagiu din *guz* „rat“ un derivat *guzunoi* „taupe“ (Tribuna, 1890, 354) || ar. *măşăroñŭ, măşiroñŭ, muşuroñŭ, şumuroñŭ* „taupe; taupinière“.

Lat. MUS ARANEUS,-UM „musaraigne“, devenit **musărîñu*, de unde, prin amestecul sufixului *-oñu*, **musăroñu;* de o parte prin asimilarea vocalelor, de altă parte prin influenţa cuvintelor *mişuna, muşina* (v. *mişină*), forma normală s'a alterat în diverse moduri, dînd naştere numeroaselor variante citate mai sus; *-n-* în loc de *-r-* din *muşinoi*, etc. se poate explica sau prin influenţa aceloraşi verbe, sau printr'o asimilaţiune cu *-ñ-* din sufixul *-oñ-* care trebue să se fi produs pe cînd se rostia încă **muşiroñ*; cît priveşte înţelesul, observăm întîi că termenul latin s'a aplicat „cîrtiţei“, care e tot un gen de rozătoare ca şi „musaraigne“, şi care sapă ca şi acesta din urmă coridoare subterane în care se adăposteşte (comp. nprov. *taupo* „taupe“ şi „musaraigne“); numele animalului s'a dat mai tîrziu şi grămăjuelor pe care le formează pe cîmp prin asvîrlirea afară a pămîntului pe care-l sapă dedesubt; cu timpul *muşuroi* s'a aplicat mai pretutindeni la grămăjuele de pămînt, păstrîndu-se pentru numirea animalului cuvintele „cîrtiţă“ şi „sobol“ [Candrea].

Rtr. *misarogn, müsaruogl* (cu schimbarea terminaţiunii); vit. *musaragno*, mil. *museraň, musuriň* (cu schimbarea terminaţiunii), com. *musderaň*; fr. *musaraigne*; nprov. *musaragno;* sp. *musaraña;* port. *musaranho* || comp. it. *toporagno* < talpa aranea.

Der.: *moşoroi, muşuroi* „butter“; *moşoroit, muşuroit* „buttage“.

1155. **MUC**, sb. m. „mucosité du nez, morve“; sb. n. „bout de mêche d'une chandelle, d'une bougie qui brûle, moucheron; bout de chandelle; bout de cigarette, mégot“ || megl. *muc* şi ar. *muţi* „mucosité du nez“.

Lat. MŬCCUS-UM „morve“; pentru înţelesul de „moucheron“, comp. pe lîngă formele romanice de mai jos şi gr. μύξα „morve; champignon à la mèche d'une lampe“.

Alb. *mük* „Schimmel“ (cu *ü* în loc de *u* sub influenţa pl. *mük'* < **muk'*) || rtr. *muoch*; sard *mukku*; prov. cat. *moc*; sp. *moco* „Rotz; Schimmel auf Getränken; Lichtschnuppe, schlammiger Knopf am Docht eines brennenden Lichtes“; port. *monco*.

Der.: dim. *muculeţ* „petit moucheron“ || *mucări*, † *mucare* (Greceanu, Cron. 288, 296, 308, 312), † *mucar* (Paliia, Ex. XXXVII, 23; An. Car.) „mouchettes“ | *mucea* „morveux“ || băn. *muśĭos*, ar. *muţos* (din pl. *muśĭ, muţĭ*) „morveux“.

1156. **Mucoare** (Haţeg), sb. f. „moisissure“ (Rev. cr.-lit. III, 161) || ar. *mucoare* „mucosité“ || < MŪCOR,-OREM | abruzz. *mukorę*; sard log. *mugore*; astur. *mugor* | Haţeg *mucurí* (Rev. cr.-lit. III, 161) „moisir“.

1157. **Mucos**, adj. „morveux, muqueux“ || megl. *mucos* || < MŬCCOSUS,-A, -UM | tar. *mukkuso*; sard *mukkošu*; vfr. *moucheux*, poit., Bresse, lor. *mušú*; prov. cat. *mocos*; sp. *mocoso*; port. *moncoso*.

1158. **Muced**, adj. „moisi“ < MŪCĬDUS, -A,-UM || friul. *mušar*; it. *mucido* (fr. *moite*; nprov. *muide*) | bot. *mucezea* şi *mucezică* „filago germanica“ | *mucezi* „moisir“ (comp. it. *ammucidire*); *mucezitură* (Lex. Bud.) „moisissure“; *mucezeală* „moisissure“, bot. „filago germanica; mucor mucedo, aspergillus glaucus, penicillium candidum“ | *mucegai* (pentru fonetism, v. *putregai*) „moisissure“, bot. „mucor mucedo, aspergillus glaucus, penicillium candidum“; *mucegăios* „moisi“; *mucegăi, mucegăia* „moisir“; *mucegăială* „moisissure“.

1159. **MUCHE**, sb. f. „arête, saillie, bord; dos (du couteau), marteau de la hache; tranche d'un livre; sommet d'une colline“ || ir. *mucl'ę*.

Lat. * MŪTĬLA. - AM < MŪTILUS, - A, - UM „mutilé, tronqué, écorné, amoindri“; cantitatea cu *-ŭ-* ce se admite de obicei nu e confirmată prin nimic; forma alb. de mai jos arată că trebue să admitem *ū*.

BDD-B132-14 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:45 UTC)

Alb. *mükl'ɛ, mük'ɛ* (Christophorides, Lex. alb. 256; Fialuur i rii i Shcypes, 284) „dorso del coltello“.

Der.: *muchier* (Damé; Tiktin) „sorte de rabot“; *grîu ~* „varieté de blé“ (Damé, Term.).

1160. **MUGI**, vb. „mugir, beugler“. Lat. MŪGĪRE.

Vfr. *muire*; (prov. *mugir*; sp. *mujir*; port. *mugir*).

Der.: *mugitor* „mugissant, beuglant“.

1161. **Muget**, sb. n. „mugissement, beuglement“ < *MŪGĬTUS,-UM || comp. sard *muida* din *muidare* < *mugitare.

1162. **MUIERE**, sb.f. „femme“ || ir. *mul'ęre*; megl. *mul'ari*; ar. *mul'are*.

Lat. MŬLIER,-ĔREM.

Vegl. *mul'er*; rtr. *muglier*; it. *moglie*, vit. *mogliere*; sard log. *muźere*; vfr. *moilier*; prov. *molher*; cat. *muller*; sp. *mujer*; port. *molher*.

Der.: dim. *muieruşe*; † *muieruş* (Paliia, Gen. I, 6) „femelle“; *muieruşcă* „petite femme, femelle; pièce du métier à tisser“ (Şez. VIII, 148; Tribuna, 1890,369; Gutinul, n-rul 30), megl. *mul'ărucĭcă* „petite femme“; *muieruţă* (Lex. Bud.; sic. *muǧǧiruzza*) || augm. *muieroi*, *muieroaie*, ar *mul'iroańi* (Dalametra) || col. *muieret*, băn. *muĭeramă (muĭeŕamă)*, *muĭeŕiş* || *muieresc*, ar. *mul'irescu* „de femme, féminin“: megl. *mul'ărşcă* „partie de l'église réservée aux femmes“; *muiereşte* „comme une femme, à la manière des femmes“ || *muierareţ* „efféminé“ || *muieratec* „de femme, féminin; efféminé“ || *muierce* „homme efféminé; couard, poltron“ || băn. *muĭeŕelnic* „efféminé“ || megl. *mul'ărucĭc*, ar. *mul'iruşcu* „efféminé“ || *muierotcă* „homme passionné pour les femmes“ || băn. *muĭeŕetcă* „homme efféminé“ || *muieri* „rendre femme“, *a se ~* „devenir femme“.

1163. **Muieros**, adj. „qui aime les femmes“ < MŬLIEROSUS,-A,-UM.

1164. **MULGE**, vb. „traire“ — vr. băn. pf. *mulş*, part. *muls* || megl. *mulziri*; ar. *muldzire*, *muldzeare* (pf. *mulş*, part *mulsu*).

Lat. MŬLGĔRE,-LSĪ,-LSUM (=clas. MULGĒRE; cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 147).

Rtr. *mundscher*; it. *mungere*; sard log. *mulgere*; vfr. *moldre*, Vinzelles *muze*, sav. *mödre*, elv. *muedre*; prov. *molser*; cat. *munyir*; vsp. *mulger*; port. *mungir*.

Der.: *mulgător* „qui trait“, vr. Vrancea *mulgătoare* „lieu où l'on trait les brebis, etc.“ (Ps. Sch. LXXVII, 70); vr. Vrancea „vache, brebis laitière“ (Cipariu, Princ. 228) || băn. Serbia *mulgaş* (Hasdeu, 2826), bucov. (Suceava) *mulgar* „berger qui trait les brebis“; băn. *mulgaşă*, *mulgăşiţă* „brebis qui laisse écouler son lait“ || băn. *muldzare* (WgJb. III, 321) şi ar. *muldzar(c)ă* (Dalametra) „brebis laitière“ sint împrumuturi din sîrb. croat. *muzara* „Melkvieh“ (derivat din *musti*, *muzem* „melken“, bulg. МЛЪЗѫ, slov. *molsti*, *molzem*, etc. < vsl. МЛЪЗѫ), fonetismul a fost însă influenţat de *mulge*; tot din sl. derivă şi *minzare* „brebis laitière“, influenţat în fonetism de *mînz*, *minzat*, etc.

1165. **Mulsură**, sb. f. „action de traire“ < MŬLSURA,-AM.

1166. **Mulsoare**, sb. f. „action de traire“ < *MŬLSORIA,-AM || prov. *molsoira* || comp. sard log. *musorżu* < *MŪLSORIUM.

1167. **Smulge**, vb. „arracher“ — pf. vr. băn. *smulş*, part. *smuls*, vr. dial. *smult* || ar. *zmuldzire*, *zmuldzeare* (pf. *zmulşu*, part. *zmultu*) || < EXMŬLGĔRE,-LSĪ,-LCTUM (-LSUM) || it. *smungere* || *smulsură*, *smultură* „action d'arracher, chose arrachée, etc.“

1168. **MULT**, adj. „beaucoup, nombreux“ || ir. *munt*; megl. *mult*; ar. *multu*.

Lat. MŬLTUS,-A,-UM.

It. *molto*; sard *multu*; vfr. prov. cat. *molt*; sp. *mucho*; port. *muito*.

Der.: dim. *multişor*; *multicel* || Mţ. Sucevei *multigan* (Şez. III, 82) „en très grande quantité“ || *mulţime*, vr. ar. *mulţie* „foule, multitude“ || *immulţi*, † *mulţi*, megl. *mulţiri* „multiplier“; *îmmulţire* „action de multiplier, multiplication“.

MULŢUMI, v. *an*.

BDD-B132-14 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:45 UTC)

MUNCEL, v. urm.

1169. **MUNTE**, sb. m. „mont, montagne“ || ir. *munte*; megl. *munti*; ar. *munte*.
Lat. MONS, MONTEM.
Rtr. *munt*; it. sard *monte*; fr. prov. *mont*; cat. *munt*; sp. port. *monte*.
Der.: dim. *munticel*; *munţişor* || *muntean* „montagnard; vent qui vient du côté de la montagne“; dim. *muntenaş* (Sevastos, Cînt. 109); *muntenesc* „montagnard“; *muntenește* „comme les montagnards, à la manière des montagnards“; *munteancă* „montagnarde“ || ar. *mundiş* (Dalametra) „de montagne“.
Impr.: pol. *multanka, mutyanki* „mehrflötige Rohrpfeife“.

1170. **Muncel**, sb. n. „colline“ < MONTĬCĔLLUS,-UM || vegl. *munčal*; vit. *moncello*; fr. *monceau*; prov. *moncel* (it. *monticello*, sard log. *montigeḍḍu*, sp. *montecillo* sînt formaţiuni de mai tîrziu din *monte*, ca şi *munticel*, amintit mai sus).

1171. **Muntos**, adj. „montueux, montagneux“ || megl. ar. *muntos* || < MONTUOSUS,-A,-UM.

1172. **MUR**, sb. m. „ronce“, trans. „mûrier“ — **MURĂ**, sb. f. „de ronce“, trans. „mûre“ || ar. *(a)murĕ* „mûre; framboise“.
Lat. MORUS,-UM; MORA (= clas. MORUM), cu schimbarea neexplicată a lui -o- în -ŭ-, care apare şi în alte forme romanice || rtr. *(a)mura*; it. *moro, mora*; sard log. *mura*; vfr. *moure*, fr. *mûre*; prov. cat. *(a)mora*; sp. *mora*; port. *(a)mora*.
Der.: dim. ar. *mureauă* (Dalametra) „mûre“ (sic. *amureḍḍa*).

1173. **Murnu** (ar.), adj. „bleu foncé, brun“ < *MORĪNUS,-A,-UM (cf. Papahagi, WgJb. XII, 103), cu aceeaşi schimbare a lui -o- în -ŭ- ca în *mur(ă)* || *murnescu* (Dalametra) „bleu foncé, brun“ || *murneaţă* (Dalametra) „couleur bleue foncée, brune“ || *murnire* „brunir, prendre une couleur bleue foncée“.

1174. **MURI**, vb. „mourir“ || ir. *muri*; megl. *muriri*; ar. *murire*.
Lat. MORĪRE (= clas. MORI: cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 146).
Vegl. *murar*; rtr. *murir*; it. *morire*; sard log. *morrere*; fr. *mourir*; prov. cat. sp. *morir*.
Der.: *muritor*, megl. ~ „mortel“ || †*muricios* (Dosoftei, V. Sf. 21, 24 apr.) „mortel“ || *nemurire* „immortalité“; *nemuritor* „immortel“; †*nemuritorie* (Letop. I, 478) „immortalité“.

1175. **Mort**, adj. „mort“ || ir. megl. *mort*; ar. *mortu* || < MORTUUS,-A,-UM || vegl. *muart*; rtr. *mort*; it. *morto*; sard *mortu*; fr. prov. cat. *mort*; sp. *muerto*; port. *morto* || dim. *mortuţ* (Ţiplea, P. pop. 113).

1176. **Moarte**, sb. f. „mort“ || ir. *morte*; megl. *moarti*; ar. *moarte* || < MORS,-TEM || alb. *mort*; vegl. *muart*; rtr. *mort*; it. sard *morte*; fr. prov. cat. *mort*; sp. *muerte*; port. *morte* || *morticios* (An. Car.) „mortalis“ || *morţiş* „mordicus“ || *a morţiu* „d'une manière lugubre“.

1177. **Mortăciune**, sb. f. „chair morte, charogne“ — dial. şi vr. *mortăcină*; †*mortăciună* (Tiktin) || megl. *murtăcĭuni*; ar. *murtuţină* || MORTĬCĪNUS,-A,-UM; forma romînească a fost la origine întrebuinţată ca adj. cum arată *carne mortăcină* (Prav. Mat. Bas. col. Buj. 293); schimbarea terminaţiunii s'a întîmplat sub influenţa altor forme terminate în *-iune* || it. *morticino (carne morticina)*, cal. *mortačina*, tar. *murtaččina* „carne di bestia morta“; cat. *mortehí*; sp. *mortecino (carne mortecina)*; port. *mortezinho*.

1178. **Amorţi**, vb. „engourdir, émousser“ || ar. *amurţîre, amurţare* || < *AMMORTĪRE || it. *ammortire*; fr. prov. cat. vsp. *amortir* || ar. *amurţătură* „engourdissement“ || *amorţeală* „engourdissement, torpeur“ || megl. *ănmurţori* „engourdir“ || *desmorţi*, megl. *dismurţori*, ar. *dismurţîri* (Dalametra) „dégourdir“ (comp. vfr. *demortir*).

1179. **MURSECA** (*morseca*), vb. „mordre à différentes reprises, mordiller“ — mold. bucov. trans. *morsoca, morsoci* (Gaz. Tr. 1887, 263; Rev. cr.-lit. III, 161; IV, 145; Şez. V, 106; Marian, Desc. 113; Viciu, Glos. 61) || ar. *mursicare*.
Lat. MORSĬCARE.
Friul. *morseá*; it. *morsicare*; sard log. *mossigare*; prov. cat. port. *mossegar*.

BDD-B132-14 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:45 UTC)

1180. **MUSCĂ,** sb. f. „mouche“ || ir. *muskę*; megl. ar. *muscă*.
Lat. MŪSCA,-AM.
Rtr. *muoscha*; it. *mosca*; sard log. *muska*; fr. *mouche*; prov. cat. sp. port. *mosca*.
Der.: dim. *muscuță* (sic. *muskuzza*): *musculiță*; megl. *muskičcă* | col. *muscărie* (sic. *muscaria*); *muscărime* (Sevastos, Pov. 256); ar. *muscame* (rtr. *muoscham*); megl. *muscarnic* | augm. *muscoi* „grosse mouche; bombus terrestris“ (Marian, Ins. 193), ar. *muşcońŭ* (Dalametra) „grosse mouche“ | *muscar* „telephorus fuscus“ (Marian, Ins. 58; comp. lat. muscarius).

1181. **MUŞCHI**[1], sb. m. „muscle, filet“ || ar. *muşcl'u*.
Lat. MŪSCŬLUS,-UM.
Sp. *muslo*; alb. *mušk* „Schulter“ e nelămurit; forma normală ar trebui să fie cu *ü*.
Der.: dim. *muşchiuleț*.

1182. **Muşchios,** adj. „musculeux, charnu“ || ar. *muşcl'os* (Dalametra) || < MŪSCŬLOSUS,-A,-UM.

1183. **MUŞCHI**[2], sb. „mousse, lichen“ || ar *muşcl'u*.
Lat. *MŪSCŬLUS,-UM < MUSCUS,-UM | alb. *müšk*; rtr. *müskel*; it. *muschio*.
Der.: *muşchios* (Lex. Bud.), ar. *muşcl'os* (Dalametra) „couvert de mousse“ (rtr. *müsclus*; vit. *muschioso*) | *muşchiat* (Corcea, Bal. 88; Marian, Naşt. 40) „couvert de mousse“.

1184. **MUST,** sb. „jus, suc; moût, vin doux“ || megl. *must*; ar. *mustu* „moût“.
Lat. MŬSTUM.
Alb. *mušt*; rtr. *muost*; it. *mosto*; sard *mustu*; fr. *moût*; prov. cat. *most*; sp. port. *mosto*.
Der.: *mustar* „vendeur de moût“ | *mustui, musti* „pressurer le raisin, récolter le moût“ (comp. vfr. *mouster*); *mustuitor, mustitor* „bâton qui sert à écraser le raisin“ (Damé, Term.; Tiktin); „sorte d'auge dans laquelle on écrase le raisin“ (Damé, Term.); *mustuială, mustează* „raisin écrasé dont on n'a pas encore extrait le moût“ || ar. *mustusiri* (Dalametra) „se barbouiller de moût“.

1185. **Mustos,** adj. „juteux“ || ar. *mustos* || < *MŬSTOSUS.-A,-UM | friul. *mostos*; it. *mostoso*; sard *mustošu*; prov. *mostos*; sp. *mostoso*.

1186. **Mustăreață,** sb. f. „sève, suc de bouleau“ (Lex. Bud.; Gaz. Trans. 1887, 262; Rev. I. Creangă, IV, 188; Rev. cr.-lit. III, 161; Viciu, Glos. 62); „boisson sucrée“ (Rev. cr.-lit. III, 161); „suinte“ (Marian, Sărb. III, 269) < *MUSTARĬCIA,-AM, dintr'un adj. *MUSTARĬCIUS,-A,-UM.

1187. **MUSTAȚĂ,** sb. f. „moustache“ || megl. ar. *mustață*.
Lat. *MŬSTACEA,-AM < gr. μύστας.
It. *mostaccio* „visage“, nap. *mostaccę*, cal. *mustazzu*, tar. *mustazzo*, sic. *mustazzu* < *MŬSTACEUM, toate aceste forme dialectale cu înțelesul de „moustache“ păstrat, ca și în romînă, din epoca latină, probabil grație contactului continuu cu limba greacă, pe cînd în nordul Italiei sensul s'a alterat cu vremea; din formele it. merid. derivă sardul *mustazzu*, iar fr. *moustache*, sp. *mostacho* vin din vit. *mostacchi* și acesta din gr.-biz. μουστάκι, după cum megl. *mustac* și ar. *mustacă* derivă din ngr.
Der.: dim. *mustăcioară* | *mustăcios* „qui a de grosses moustaches“.

1188. **MUSTRA,** vb. „faire des reproches, des remontrances, réprimander“.
Lat. MO(N)STRARE „montrer, indiquer“; pentru schimbarea semantică din forma romînească, comp. fr. *remontrer*.
It. *mostrare*; sard *mustrare*; fr. *montrer*; prov. cat. sp. port. *mostrar*.
Der.: *mustrător* „qui fait des reproches“, etc.

1189. **MUT,** adj. „muet“ || it. megl. ar. *mut*.
Lat. MŪTUS,-A,-UM.
Eng. *müt*; it. *muto*; sard *mudu*; vfr. *mu*, auv. *mü*; prov. cat. *mut*; sp. port. *mudo*.

1190. **Muți,** vb. „devenir muet; se taire“ || megl. *muțori*; ar. *muțîre, muțare* || < *MŪTĪRE (= clas. MUTESCĔRE) || vfr. *muir*; prov. *mudir* | *muțeală, muțenie, muție*, ar. *muțami* (Dalametra) „mutisme“ | *muteşte*, megl. *muțești* „comme les muets“.

BDD-B132-14 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:45 UTC)

1191. **Amuţi,** vb. „devenir muet; se taire“ || ar. *amuţîre, amuţare.*
Lat. *AMMŪTĪRE.
It. *ammutire*; vfr. *amuir*; prov. *amudir.*
Der.: *amuţeală*, †*amuţitură* (An. Car.), ar. *amuţal'ă* „mutisme“.

1192. **MUTA**, vb. „changer, déplacer, transporter“ || ir. *mută*; megl. *mutari*; ar. *mutare* „changer, remuer“.
Lat. MŪTARE.
Rtr. *müder*; sbslv. *samida* „sich ändern, sich umziehen“ (Rom. Forsch. XVI,839); it. *mutare*; sard log. *mudare*; vfr. *muer*; prov. cat. sp. port. *mudar.*
Der.: *mutăcios* „changeant, variable“ || megl. *primutari* „changer de nouveau“.

1193. **Mutător,** adj. „qui change de place“ <MŪTATORIUS,-A,-UM || *mutătoare*, trans. „petit chalet de fromager qu'on peut transporter pour l'établir à l'endroit voulu“, bot. „bryonia alba, br. dioica“ (comp. mutatorium „maison de plaisir“; nprov. *mudando* „chalet“).

1194. **Mutătură,** sb. f. „action de changer, etc.“ <MŪTATŪRA,-AM || bol. *müdadüra*; romagn. vsp. *mudadura.*

1195. **Strămuta,** vb. „transférer, transporter“ <EXTRA-MŪTARE (comp. transmutare) || friul. *stramudá*; vlomb. *stramuar*, gen. *stramuá*; port. dial. *stremudar* (Rev. lusitana II,119); comp. friul. *tramudá*; sard log. *tramudare* || *nestrămutat* „immuable“.

1196. **MUŢA** (trans. Sălagiu), vb. „exciter les chiens, ameuter“ (Lex. Bud.; Tribuna, 1890, 369).
Lat. *MOTIARE < MOTUS; pentru fonetism şi evoluţiunea semantică, cf. mai jos *sumuţa.*

1197. **Amuţa** (Prav. Vas. Lupu, col. Buj. 9; Glos. ms. 312; Molnar, Sprachl. 255; Reteganul, Pov. ard. II, 75; Voronca, Dat. cred. 636; Zanne, Prov. IX, 141), vb. „exciter les chiens, ameuter“ <*AMMOTIARE || Poitou *amoisser*; lor. *emohhjé* || †*amuţătură* (Cantemir, Ist. ier. 226) „ameutement“.

1198. **Sumuţa,** vb. „exciter les chiens, ameuter“ < *SŬBMOTIARE < SŬBMOTUM <SŬBMOVĒRE „éloigner, chasser“, din care a derivat înţelesul de „exciter, irriter“, păstrat în prov. *somover*, cat. *somoure*; în ce priveşte fonetismul, forma *sumuţ* (în loc de *sumoţ* <*submotio) se explică prin analogie cu *sumuţa* || *asmuţa (asmuţi)* „exciter les chiens, ameuter“, resultat din contaminarea lui *amuţa* cu *sumuţa*; *asmuţător* „ameuteur“.

BDD-B132-14 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:45 UTC)